

KRISTUS

MESTEREN FRA NASARET

*EN LOGISK KONSEKVENNS
AV EN MORALSK,
SKAPENDE PROSESS SOM HAR
NÅDD ET KRITISK NIVÅ*

Av Adolph Denis Horn, 2008

Dette skrift vil søke å belyse et område av vår eksistensielle situasjon som ingen av de tradisjonelle religioner synes å være opptatt av. Skriftet vil vurdere om den kristne kirkes fundament står urokket i vår tid – ikke på grunn av jødedommen og kristen teologi; men på bakgrunn av den virkelighet vi kjenner. Denne domineres av et gigantisk objekt, nemlig universet, som vi idag har fått betydelig og økende kunnskap om, og som vi er en uløselig del av. Representerer Kristus en universell åndsmakt som har åpenbart seg personlig for å frelse menneskene fra et indre sammenbrudd? Kan den ”sekularisering” som skjer i vår tid, der hans innflytelse svekkes, være et alvorlig feilgrep for menneskeheten? Skriftet svarer ja på disse spørsmål.

SYNOPSIS

DEL 1, "Hva skjedde i Galilea?", vil søke å belyse hans jødiske bakgrunn, vesentlig basert på opplysningene i Bibelens evangelier.

Tross visse uklarheter og manglende informasjon i tekstene, blir disse ikke ansett for å være av avgjørende betydning for evangelienes sentrale budskap.

DEL 2, "En logisk konsekvens", vil dokumentere det faktum at det ikke er noe motsetningsforhold mellom en bevisst, skapende prosess i universet og Kristus-inkarnasjonen. Det er et samsvar som styrker tesen om at en universell, skapende åndskraft har trådt personlig inn i menneskehetens historie.

Den moralske hensikten er å hjelpe menneskene i den kritisk sårbare situasjonen som er oppstått på det kompliserte biologiske stadium i utviklingen de nå befinner seg.

DEL 3, "Troens Mester", vil søke å utdype Kristi person, hans dramatiske skjebne, og ikke minst hans geniale kontroll over troens energi og dens evne til å helbrede sykdommer hos mennesker. Også hans misjon og gjennomføring av den vil søkes belyst.

Vårt skrift vil konkludere med en sterkt kritisk holdning til samtidens avvising av denne misjon og dens dypere hensikt. Skriftet vil hevde at en slik utvikling vil få skjebnesvangre, negative konsekvenser for menneskeheten.

DEL 1

HVA SKJEDDE I GALILEA?

INNLEDNING KJEVLERNE

Før vi går inn i dette skriftets sentrale tema, er det nødvendig å vurdere noen viktige elementer i den tradisjonelle bakgrunn for menneskenes oppfatning av sin eksistens på jorden, tradisjoner som er basert på synspunkter dominert av religiøse holdninger. Det er i den forbindelse nødvendig å belyse de kritiske påstander som er fremsatt om at den kristne religion bygger på myter og følgelig ikke har noen faktisk tilknytning til vår reelle situasjon i universet, slik denne er dokumentert av vitenskap og forskning. Vi vil i dette skrift vise at slike påstander ikke er holdbare. Den kristne kirkes grunnleggende tese om Mesteren fra Nasaret, Jesus Kristus, blir ikke rokket i møtet med moderne vitenskap. Vi må derfor innlede dette skriftet med å referere en del av hendelsene knyttet til Mesteren fra Nasaret og hans liv - de påståtte mytene.

Da må vi først si litt om det å kjevle ned folk, både små og store - særlig store. Det er nødvendig fordi Jesus Kristus har vært av dem som er blitt forsøkt kjevlet ned - og det i betydelig grad. Det kan lett føre oss på avveie, det kan lett få mange til å overse ham, redusere ham, angripe ham eller latterliggjøre ham; noe hans fiender har vært flinke til. Kjevling har ingen annen hensikt enn å gjøre folk ubetydelige, eller å vinkle deres karakter på en negativ måte, eller latterliggjøre deres liv og virke. Uansett hvor geniale et menneske måtte være, uansett hvor historisk skjellsettende innsatsen til en berømt person måtte ha vært, uansett hvor fantastisk bragden var, så kan det være mulig å snuse seg frem til et eller annet som ikke er spesielt flatterende ved vedkommende - og som derfor er velegnet til å gi støyende oppmerksomhet. Hvorvidt dette dreier seg om faktiske forhold, eller ikke, synes uten betydning. Den egentlige hensikt er å få kjevlet dette mennesket ned så flatt som mulig; ikke minst i en ettertid – med et helt annet miljø, fra en helt annen vinkel.

Når det i dette skrift søkes testet de ”myter” som er knyttet til den skjebneskikkelsen som vokste opp i den lille byen Nasaret i Galilea i Israel for 2000 år siden, og som skapte den mektigste religiøse bevegelsen på vår jord, den kristne kirken, og hvis lære og humanisme FNs Menneskerettighetserklæring bygger på, så er kjevlerne noe man hurtig støter på. Nå er det jo slik at man i oldtiden ikke var spesielt interessert i ”hjemme-hos-reportasjer”, særlig ikke hos personer som først lenge etter deres død begynner å bli interessante for et voksende antall mennesker. Kristus var jo totalt ukjent utenfor et område i jødernes land inntil hans bevegelse begynte å skyte fart i

årene etter hans død, og der personkildene da stort sett var døde og ingen synagoge-bøker eller andre offisielle dokumenter fantes. Det er derfor ingen himmelropende overraskelse at ettertiden mangler mye informasjon, ikke bare hjemme-hos-stoff, men også "revolverintervjuer" og "grilling" som kunne være historisk interessant i dag, kanskje, men som ikke var det dengang Mesteren selv levde.

Allikevel kan vi konfronteres med "bibelforskning" eller "historikere", og ikke minst forfattere, som vet veldig mye om dette. Men jo mer det forskes jo mer alminnelig blir det. Man kjevler og kjevler de sparsomme kilder vi har å forske på så de blir så tynne at de nærmest forsvinner. Alt blir kjevlet ned av tidsriktig "forskning", som gjerne gis skinn av å være saklig vitenskap der svært usikre påstander kan fremsettes med største suffisance, som om det var bunnsolide, udiskutable, vitenskapelige fakta.

Det kan dessuten graves i noen antikke grushauger, det er jo noen av dem, og det kan da oppdages et eller annet som er "veldig viktig". Det viktige er gjerne at folk arbeidet, spiste og sov den gang som nå, bare at sengene var noe hardere og maten noe enklere. Men det underliggende poenget med det "veldig viktige" er gjerne at det hele tilslutt gjøres så alminnelig at man egentlig ikke forstår hvorfor dette tilsynelatende ganske alminnelige i den generelle alminnelighet fikk en så stor og spesiell effekt på menneskehetens historie.

Hva angår synet på Mesteren fra Nasaret, Jesus Kristus, så er allikevel de mest aggressive kjevlerne gjerne personer som helt avviser ham og hans misjon og som derfor ofte ikke har annet å fare med enn latterliggjørelse eller hån eller annet oppkast, enten rettet mot mannen selv, eller hans etterfølgere, eller symboler knyttet til ham og hans gjerning. En mobbing der mobberne tidvis kan opptre som humorister uten synlige kunnskaper om det de latterliggjør. Det gjelder mest å forsimpler, det gjelder å gjøre smått noe som er stort og flott, og det er risikofritt og kjekt å gjøre i visse morokretser. Ingen risikerer noe ved å latterliggjøre Kristus eller hans kirke eller hans kors og lidelse i vår tid, enten det er enkeltpersoner eller bestemte grupperinger, gjerne slike som med flittig bruk av ord som "humanisme" og "etikk" regner seg som mye mer humane og etisk høyverdige enn andre, særlig sammenlignet med Mesteren fra Nasaret og hans etterfølgere. Det gjelder å kviste dette mektige tre i menneskehetens historie så det reduseres til en liten haug med flis som man kan le av.

Og det er mye som havner på denne imaginære flishaugen, mye som det blir penger av, for eksempel at Jesus hadde et "forhold" til Maria Magdalena, en av hans tilhengere som han helbredet for en alvorlig lidelse. Han døde ikke på korset heller, også det bare en myte må vite, han steg ned relativt frisk og sprek, og etter å ha hvilt et par dager i en grav, satte han barn på Maria i en fei før de flyttet til Frankrike der hun fødte en datter. Enkelte flinke forfattere skriver bøker om akkurat dette og vet veldig mye som er veldig viktig. De selger i millionopplag - og ler hele veien til banken.

Men kanskje dro de ikke til Frankrike i det hele tatt? Mener plutselig noen andre. De ble værende i Jerusalem og fikk flere barn der? Og Hollywood er interessert i saken? Garanti for saklighet, med andre ord. Det har skjedd en

utgravning i Jerusalem der man angivelig har funnet rester av gravene til både Jesus og Maria Magdalena med diverse barn og andre familie-medlemmer. Vet noen. Etter å ha lest gravskriften. At det kunne være mange mennesker som kunne passe til disse antikke gravrester, er ikke så nøye å nevne, særlig ikke hvis man skal sjanse på å tjene noen millioner og samtidig får gitt Mesteren fra Nasaret et trøkk i trynet. Man finner det helt troverdig at Jesus etter sin påståtte nær-døden-opplevelse på Golgata fortsatte å bo uanfektet og uantastet i Jerusalem - og sprade rundt i gatene med kone og en flokk unger - der han hadde mektige fiender som strebet ham etter livet, og som hadde fått ham korsfestet, det vil si lissom-korsfestet. Ja, hvis han i det hele tatt ble korsfestet, selvfølgelig, kanskje var det en annen som ble korsfestet, ikke Jesus. Det er kjevlet en god del på dette punktet også - og penger blir det jo av det.

Men man kan undres når noen griper tak i det gammelnytt som lenge har flagret hvileløst rundt i dette landskapet, nemlig den filleslitte historien om at Jesus etter sin skuespilledød på korset, dro til India og misjonerte der til sine dagers ende? Her er stadig muligheter til å tjene store penger? Eller kanskje det ikke er så mye når alt kommer til alt, forresten? Kanskje er det derfor vi ikke har hørt om misjonsturen til India? Ikke i det siste i alle fall. Det er ikke noe å tjene på den? Ingen profitt å snakke om? Vi skal senere i dette skrift dokumentere hinsides tvil at Jesus Kristus døde på retterstedet Golgata, og at de autentiske skriftene entydig viser dette, men blir det noe å tjene på slikt? Nei! Blir det noen sensasjonstypografi i avisene? Nei! Så da er det vel ikke særlig interessant og veldig viktig? Nei!

Men skulle man nå av en eller annen grunn mangle noen skikkelige knalleksempler på kirkelig ”snusk”, eller verre, så er alltid korstogene, som skjedde for 800-900 år siden, samt heksebrenningene, som opphørte for flere hundre år siden, ustoppelige og yndede objekter for fnysende moralisme som man aldri akter å bli ferdig med. Poenget med denne form for kritikk er å gi inntrykk av at disse hendelser er dagsaktuelle saker allikevel. Som om Paven skulle være i full gang med å skrape sammen en svær militær arme for å befri Det hellige land fra hedningenes grep. Ikke for 900 år siden, men idag.

Det synes uten interesse at det aldri noensinne har vært så fredelig i den kristne kirken som i vår tid, og at kirken og kristne bevegelser driver et fantastisk, humanitært, sosialt og fredsskapende arbeid jorden rundt. Nødhjelp til de fattigste og mest forkomne - i Norge som i resten av verden. Arbeid som kristendommen nesten ikke får takk for. Aldri tidligere har kirken forsøkt så oppriktig å slå broer over gammel uenighet, innrømme gamle overgrep, beklage dem og søke forsoning. Men det spiller liksom ingen rolle hvor mye kirken måtte beklage og erkjenne sine gamle overgrep. Man ”har noe” på kirken, og all den stund misgrepene er innrømmet, så er jobben enkel. Man får veldig mye gratis, man slår inn åpne dører og føler seg som kongen på haugen - med den dømmende moral på sin side.

At alt ennå ikke er slik enhver gjerne skulle ønske det, og at det ennå måtte gjenstå en og annen bro å bygge, burde ikke være et argument for å fortsette med kritikk av hendelser som kirken forlengst har beklaget og lagt bak seg; eller kritikk av holdninger og tradisjoner som kirken ennå måtte ha,

men der man søker å fornye seg og finne løsninger - selv om det tar tid, selv om det kan sitte litt langt inne. Gamle tradisjoner og holdninger, særlig hvis de stammer fra oldtiden, for noen tusen år siden, er nå engang ikke så lette å endre på en time eller to. Det har vært sagt, at det viktige er ikke hvor vi står, men i hvilken retning vi beveger oss. Beveger den kristne kirken seg i feil retning i dag? Kjevlerne får kjevle så mye de vil, vårt svar på dette er et klart nei!

Andre religioner, slik som islam for eksempel, har knapt begynt å luften sine foreldede holdninger. Muslimene ligger århundrer etter. Kritikverdige forhold som kirken er blitt kritisert for, og lenge har søkt å fjerne seg fra, er ennå guddommelige åpenbaringer i den islamske verden; ja, de forsterkes, men uten at islam og muslimene og moskeene i nevneverdig grad blir angrepet på samme aggressive måten som kirken og kristendommen av den grunn. Innen islam er det innbyrdes konflikter slik det var i kirken for noen generasjoner siden, og selv om det ikke drives islamsk heksebrenning, så myrdes tusenvis av uskyldige kvinner hvert år ("æresdrap"), eller det drives andre former for omfattende og massiv kvinneundertrykking. Selv om det ikke måtte stå i de "guddommelige åpenbaringene" til Muhammed at slikt skal skje, så er det avslørende at disse forbrytelser trives og blomstrer i islams mørke slagskygge. En overveldende dokumentasjon viser at jo større innflytelse islam har i et område, desto verre er situasjonen for Menneskerettighetene. Noe kritikk blir det jo av det, men ikke overveldende. Man vil jo ikke drive rasisme, må vite.

Hadde den kristne kirken drevet på samme måten som islam i dagens verden, hadde det ikke vært mangel på nådeløs kritikk, spydigheter og annet verbalt oppkast. De positive tendenser innen den kristne kirke ser ikke ut til å interessere dens mobbere. Middelalderens korstog og reformasjonstidens heksebrenninger er nå engang lekre objekter for sarkasmer som kjevlerne ikke slipper så lett fra seg, hvor utdatert de enn måtte være. Kjevlingen av Jesus Kristus fra Nasaret og boken om ham har vært utført med en "ond glede", for å sitere en av kritikerne. Har det i menneskehetens historie vært noe klassisk verk som noen gang har hatt fiender som har demonstrert en slik fanatisk antipati? Som har vært gjenstand for en slik nidkjær oppmerksomhet, latterliggjørelse og giftig kritikk? Som har gitt uttrykk for slike ondsinnede personangrep på kirkens ledere?

Et karakteristisk trekk ved kritikken mot kristendommen og dens kirke er at den ikke endrer seg. Det er de samme argumentene som terpes og terpes - mot deler av kirkens teologi og mot visse deler av Bibelen, særlig Det gamle testamente. Kirken er i endring, men kritikken trækker urokkelig i det samme reaksjonære leie.

TVILERNE OG MIRAKLENE

Vi blir mistenksomme overfor dette nidkjære kjevleriet, overfor denne tsunamien av giftige holdninger som gir skinn av å vite så mye "veldig viktig" om alt mellom himmel og jord; og som etterlyser informasjon om både det ene og det andre, og som ser mangel på nettopp slik informasjon som et bevis

på at noe som er beskrevet ikke har skjedd. Men i dette skrift aksepterer vi ikke at mangel på informasjon gir saklig grunnlag for å avvise at noe kan være en reell hendelse. De av hendelsene som man betviler og henviser til skyggene som legender og overtro, behøver ikke å være så mye legender som kjevlene vil ha det til. Det kan være realiteter tilstede som man ikke har undersøkt nærmere, og vi skal senere fortelle om en av dem.

Dette skrift har nemlig også til hensikt å vise at vi kan ha tapt noe vesentlig under historiens gang; og det er mulig, slik det er hevdet, at enkelte av troens teser og fortolkninger til en viss grad kan skygge for en dypere forståelse av Jesus Kristus, av Frelseren, og at dette kan ha ført oss inn på et sidespor. For også dette skrift skal fortelle et mysterium. Hvis hans skikkelse og skjebne belyses med den virkelighet vi i dag vet vi er en del av, blir hans troverdighet styrket i betydelig grad. En helt fundamental side av saken, og et ufravikelig krav til alle religioner som hevder å forvalte sannheten, må være *at det ikke er noen motsigelser mellom den virkelighet vitenskapen har dokumentert for oss at vi er en del av, og religionens teser*. Dette er et krav som andre religioner, med unntak av buddhismen, har all grunn til å frykte. Kristendommens sentrale lære er ikke en av dem, kanskje overraskende for noen, og det skal vi se nærmere på i skriftets Del 2.

Mange har altså gjort forsøk på å finne naturlige forklaringer på det som har hendt, og enkelte kan ha kommet med gode forslag. Det viser nettopp underet med bespisningen av de store tilhørerskarene som Jesus foretok ved minst en anledning, kanskje var det to, og senere skal vi referere en tolkning som synes å være lite kjent. Bibelens referat kan nemlig være helt korrekt; men fordi evangelistene har unnlatt å gi informasjon om *hvordan* det hele foregikk, så kan skeptikeren tro at det hele bare dreier som troendes overtro på Jesu magiske evner som tryllet frem hva det skulle være.

Allikevel kan det ha vært "magi" med i spillet. De fleste beretningene om hans mirakuløse helbredelser av syke mennesker kan være korrekte. De er beskrevet på en måte som virker troverdig - selv om det ikke kan bevises at de er det, og selv om vi ikke forstår hva som egentlig har skjedd, iallfall ikke ennå. Årsaken kan for eksempel være at vi ennå på langt nær kjenner til alle elementer og mekanismer som finnes i universet. Nettopp alle hans vellykkede helbredelser gjør mannen særlig interessant. *For hvordan greide han det, og hvordan visste han at han ville greie det? Hvilke virkningsmekanismer kan ligge bak? Hvilke former for energi er i virksomhet? Hvilke eventuelle naturlover? Jesus hevder selv, ifølge evangeliet om ham, at om man ikke tror på ham for hans ord, så bør man iallfall tro på ham for hans gjerningers skyld. De viser at han representerer universets Herre (Johannes 14:5-11). Til overmål hevder han, at de undere han gjør kan også enhver annen greie, så sant de bruker troens energi. Mer "overjordisk" er det altså ikke. De mirakler han utførte er med andre ord en nøkkel til en dypere forståelse av hvem han er, slik Mesteren selv hevder; og i et langt større perspektiv en nøkkel til en dypere forståelse av hvem menneskene egentlig er i den universelle situasjon vi befinner oss midt i. Dette skal vi ikke glemme, og det skal vi forsøke å belyse nærmere.*

Det fortelles merkelige og tilsynelatende unaturlige ting, noen av dem

påfallende spektakulære; men er de egentlig det, er de bare dikteriske påfunn, eller skyldes det at vi mangler kunnskap om så mye ennå? Det er fremsatt mengder av kritiske holdninger til en rekke tekster i Bibelen. Det har vært hele konferanser om saken. De egentlige forfatterne er ikke de som er oppgitt, påstås det, og det er reist tvil om betydningen av enkelte ord eller ektheten av hele avsnitt, for eksempel den berømte jomfrufødselen, at Jesu mor, Maria, ble gravid uten å ha hatt sex med noen mann. Hun ble besvangret ved et guddommelig inngrep, noe både evangelistene Matteus og Lukas, samt muslimprofeten Muhammed, hevder (Matteus 1:18; Lukas 1:26-35; Koranen 3:42).

Det interessante er imidlertid argumentene for at en jomfrufødsel er umulig, og at det kun dreier seg om en myte. Enhver ekte tviler vil kjevle ned denne historien med en gang, særlig fordi "naturmetoden", regelen, er det vanlige, og at noe annet er umulig. Men kjensgjerningen er at vi mangler informasjon som kan belyse saken grundigere. Den informasjonen vi får fra visse kretser er at det også finnes andre oldtidsberetninger som forteller at guder og helter er blitt født av jomfruer. Men er dette en pålitelig form for argumentasjon? Er hundre mytisk pregede beretninger om jomfrufødsler et bevis på at ingen av dem er ekte? Ja, mener mange. Man kan selvsagt stille seg spørrende til beretningen om jomfrufødselen; og de som tror på en slik fødsel har intet bevis å gi oss; men det har heller ikke de som stiller seg avventende, eller de som helt avviser at dette kan være en reell hendelse; fordi det er flere tolkninger av det begrep som brukes som basis (for eksempel hevdes dette å kunne tolkes både som "jomfru" og "ung kvinne"). Vi lever i et univers som har så mange merkverdigheter å by på, ikke minst de ekstreme ideene om hvordan universet antas å ha oppstått, at man skal være særdeles varsom med å bruke kjevlet straks man støter på noe som ikke umiddelbart passer inn i erfaringene fra vår jordiske hverdag.

Men vi vil fortelle leseren dette: *Vi har valgt side fordi vi er overbevist om at evangeliens beretninger er korrekte i hovedsak*, selv om det er uklare punkter i dem, selv om ikke hvert ord eller setning måtte være korrekt gjengitt, og selv om her måtte ha vært enkelte tilføyelser, og selv om her mangler en god del informasjon. Vi kan forstå mennesker som stedvis kan finne rimelige grunner til tvil, og at det kan være enkelte elementer av eventyr i beretningene, men vi skriver dette skrift fordi vi er overbevist om at det som berettes kan forklares på en reell måte - uten at vi behøver å ha så mye tro, tvil eller ikke-tro. (La oss samtidig gjøre oppmerksom på at det langt ifra er første gang noen forsøker dette).

Vi avfeier følgelig ikke alt som legender bare fordi det ikke kan gis en fornuftig forklaring bygd på den viten vi har i dag, som om det ikke skulle finnes mer viten å samle i fremtiden. Ved å søke etter en rimelig forklaring på hendelsene, basert på den kunnskap vi har i vår tid, er det ikke noe problem å påvise at Kristus-inkarnasjonen er en nødvendig, logisk konsekvens av *en bevisst*, kreativ prosess i universet, som på jorden har nådd et kritisk nivå. La oss derfor forsøke å vurdere hvor påstått usannsynlig beretningene om Mesteren fra Nasaret er.

I OLDTIDENS JERNGREP

Ifølge den rådende teori om universet befinner menneskeheten seg *fysisk sett* i en ekstremt isolert situasjon i et gigantisk tomrom som ikke synes å ha noe sentrum og ingen grenser. Det synes å ha hatt en begynnelse, men vi vet så langt ikke noe om det vil ha en slutt, eller hva slags slutt det eventuelt vil bli. Vi har ikke vært sikre på hvorfor vår art er skapt, eller hvordan det har skjedd, og om det er noen mening i at vi er her - slik vi ofte spør oss selv. Vi kan bare gjette på det, og i dette skrift kan vi tenke oss en løsning. Vi vet at vårt univers er et bevisst univers. Det tenker om seg selv. Det observerer seg selv. Dette vet vi fordi mennesket er et objekt bygd opp av materien. Vi er skapt av virkningsmekanismer i universet. Og vi er beviset på at universet lever, er bevisst, har intelligens og har moral.

Men vi vet ikke når en slik bevissthet først oppsto, for vi vet ikke om menneskene er første generasjons bevissthet i universet. Men hvis de teorier som i dag synes allment akseptert i fagkretsene er korrekte, så brukte universet meget lang tid på å nå frem til bevissthet om sin egen eksistens (bare det forhold at universet kan ha visst at det kunne få bevissthet, er i seg selv et mysterium). Det store flertallet av sakkynndige, det vil si astronomer, astrofysikere og kosmologer, synes samstemte om at universet hadde en start. Målinger så langt tyder på at det skjedde for ca. 13,7 milliarder år siden. Så lang tid har altså vårt kosmos brukt på å skape mennesket, på å gjøre materien bevisst og å bli klar over sin egen eksistens. Hvorvidt det eksisterer andre intelligenser som er skapt før oss vet vi altså ikke, men det kan ikke anses urimelig å anta at universets materie kan ha skapt bevisste objekter før oss, det enorme antallet galakser tatt i betraktning.

Det vil være logisk å anta at menneskenes bevissthet er tilsynelatende av en dominerende, skjult universintelligens – og det er forståelig at svært mange mennesker tolker dette på en religiøs måte. Så sant noe slikt stemmer, må det være vår bevissthet, våre følelser og intuisjoner, ikke vårt legeme som er en avbildning av en slik åndskraft. Følgelig må denne bevissthet ha en dynamisk, kreativ egenskap, og i skriftets Del 2 er det nettopp dette vi skal forsøke å utdype.

En amerikansk forsker uttalte engang, *at overalt hvor vi søker, støter vi til sist på en ugjennomtrengelig vegg av uendelighet*. Denne ugjennomtrengelighet forsterker den eksistensielle gåten. Den viser at vår bevissthet synes å være skapt innenfor et lukket univers med det lukkede roms lover og følgelig på dets premisser. Vi befinner oss i en frustrerende situasjon der mange tror at døden skal gi oss løsningen. Våre religioner er i utgangspunktet det lukkede roms trosbekjennelser. De oppsto fremfor alt i oldtidens lukkede rom og stemmer bare med oldtidens innbilte virkelighet som vi idag kan bevise var en feil oppfatning av virkeligheten. Vitenskapen har dokumentert for oss, ikke minst det siste århundre, ja, faktisk de siste tiår, at vår virkelighet er en helt annen enn man trodde før i tiden. Vi kan bevise at oldtiden tok feil, men å frigjøre seg fra denne bakgrunn av feil, misforståelser og manglende viten har vist seg å være uhyre vanskelig og traumatisk for

menneskene, særlig på det religiøse og kulturelle område, ikke minst fordi religionene hevder at oldtidens påstander er guddommelige, hellige sannheter som det er bespottelig å betvile riktigheten av.

Det er historiens lærdom at menneskene hele tiden har vært på defensiven hva angår deres egne selvhøytidelige oppfatninger av sin fysiske eksistens. Våre klassiske religioner, ja, hele vår kultur og vår sivilisasjon, innbilte seg engang at mennesket og jorden var universets sentrum. Sol og måne og stjerner var bare en slags spektakulær staffasje som kretset rundt jorden i forskjellige "himmelsfærer". Enkelte av de gamle grekere, for eksempel astronomen Hipparkos (ca 190 - ca 125 f.Kr.), forsto at noe ikke stemte i denne oppfatningen. De var på sporet av virkeligheten, men dette ble ikke fulgt opp – ikke minst takket være svindelen til astronomen Claudius Ptolemaios som levde i Alexandria, i Egypt, i det annet århundre etter Kristi fødsel, og som har vært regnet som oldtidens største astronom. Han *forvrenget bevisst* Hipparkos' stjerneobservasjoner for å få dem til å stemme med sin egen falske himmellære (Se Robert R. Newton: *"The Crime of Claudius Ptolemy"*. The Johns Hopkins University Press, 1977). Ptolemaios' svindel førte til en stagnasjon i vår oppfatning av virkeligheten som først Copernicus ca. 1300 år senere begynte å få oss ut av. Da han påviste at jordens fysiske plass i solsystemet var ganske beskjeden, kom utviklingen på skinnene igjen. Senere har forskning dokumentert at vår plass i helheten blir mer og mer ubetydelig, *fysisk sett*. Vi vet ikke engang om vårt eget univers er det eneste eller om det bare er et fnugg blant svære masser av andre universer i et tilsynelatende endeløst energimedium – *ALTET*

*(Dette skrift bruker det teoretiske begrepet **Altet** som en generell sekkebetegnelse for enhver form for tenkt eksistens av noe, enhver dimensjon, enhver form for energi, mengde, mekanisme, avstand, tid, rom som er mer enn absolutt ingenting).*

Kanskje oppstår det hvert øyeblikk stadig nye myriader av universobjekter som skyver vekk tidligere universer i uendelige rekker, inntil de sluttelig oppløses i et nytt intet, og dets utbrukte energi "gjenvinnes" og brukes på ny i dannelsen av nye universer. Men foreløpig vet vi intet om dette. Det blir bare spekulasjoner.

Oldtiden oppfattet virkeligheten som at jorden og universet ("himmelen") ble styrt av mange magiske skikkelser - guder. De var løsningen på alle gåter. Det var guder for forskjellige formål, eller de bestyrte forskjellige områder eller ressurser. En gud fantes i havet og en i skogen; en fantes i vulkanen og en i vinden; en sørget for regnet og en for grøden o.s.v.; og det synes prinsipielt sett ikke å være noen dum idé. Den "forklarte" hva som skjedde i naturen, og våre forfedre aksepterte "forklaringen" som den riktige. Naturelementene ble identifisert med forskjellige overnaturlige vesener. De så en slags logikk og konsekvens i det som skjedde, og de måtte prøve å forsones seg med det. Gudene så ofte ut som mennesker, og de hadde gjerne menneskelige egenskaper. Noen kunne være snille, de var menneskenes beskyttere, og dem gjaldt det å stå på god fot med; mens noen var slemme og humørsyke, og dem måtte man selvsagt stå på enda bedre fot med - så langt det lot seg gjøre. De slemme og de snille gudene lå gjerne i

strid med hverandre, slik at menneskene lett kunne bli ofre for virkningene av disse guddommelige konfliktene. De befant seg mellom barken og veden, på en måte.

Naturkatastrofer som rammet menneskene ble ansett som en følge av at gudene var sinte for et eller annet, og siden menneskene tradisjonelt lider av kronisk skyldfølelse for alt som ikke måtte gå i ønsket retning, ble ulykker straks regnet dithen at menneskene ikke hadde oppført seg overensstemmende med en eller flere guders ønsker. Følgelig måtte det ofres et eller annet for å blidgjøre dem. Mange ganger har slike ritualer gått ut over menneskene, men oftest gikk det ut over dyrene som gjerne under store lidelser ble drept på rituelle måter for å blidgjøre gudene. Et betydelig antall mennesker tror dette den dag i dag, og det hedenske, blodige, religiøse slakteriet fortsetter ufortrødent, særlig i forbindelse med religiøse høytider (sml. hajj i Mekka). Hva vitenskapen måtte ha frembrakt av faktisk kunnskap om vår eksistensielle situasjon, synes helt uten interesse. Man nekter rett og slett å akseptere kjensgjerningene slik de kan bevises. Man benekter fakta.

Men i bronsealderen fikk noen den idé at man skulle ”struktur-rasjonalisere” det hele. Man degraderte mange av de tidligere gudene og etablerte den ene gudeskikkelsen til erstatning for de mange. Dette, at mange *tilsynelatende* ble lik en, er regnet som et stort fremskritt i menneskenes religiøse og kulturelle utvikling, men uten at det er begrunnet saklig eller bevist at det er sant, eller at det egentlig er noe fremskritt. ”Fremskrittet” betød nemlig at alle de forskjellige egenskaper man tidligere hadde tillagt forskjellige guder, og som ofte kunne komme i strid med hverandre, nå i stor grad ble konsentrert i en eneste gud som forskjellige religioner ga forskjellige navn. Denne gudeskikkelse, som etter gammel jødisk tradisjon hadde absolutt makt og kontroll over enhver naturressurs og naturlov og viten og ethvert menneskes situasjon ned til minste detalj, ble følgelig stående som en absolutt ubegripelighet. Guden ble et kaos av selvmotsigelser og inkonsekvenser og ble fremstilt som en menneskelignende mann. Han var altså et kjønnsvesen som hadde absolutt all makt til å gjøre hva han måtte ønske. Og selv om han ble ansett som sannheten og godheten og barmhjertigheten og rettferdigheten og freden selv, så skjedde de forferdeligste ting, både mennesker imellom og deres forhold til naturen, forhold som menneskene ikke hadde noen mulighet til å influere på, enn si var skyldige i.

Menneskene forsto ingenting av alt dette. De fikk det ikke til å rime med det gode og rettferdige. Naturkatastrofer oppsto med storm eller flom eller tørke eller jordskjelv. Død og sykdom og ødeleggelser slo også vilkårlig til. Krig og vold og nød brakte menneskene i fortvilelse. Man så ingen guddommelig plan noe sted. Selv om menneskene gjorde aldri så mye bot og bedret seg så godt de kunne, så fikk det ingen synlig virkning, iallfall ikke med en gang, når de trengte det som mest. Lidelse, sykdom, død og ødeleggelser slo til helt vilkårlig uansett. Den guddommelige kjærlighet og rettferdighet var det vanskelig å få øye på. Men siden gudeskikkelsen var god, barmhjertig og rettferdig allikevel, hva som enn hendte, ble han et mysterium som det har vært grublet kolossalt mye på. ”Guds veier” ble ansett som ”uransakelige”.

Man prøvde å finne noen forklaringer. For eksempel at den gud man trodde på hadde en dypere, langsiktig plan med alle naturkatastrofene, med all uretten, alle konfliktene, alle ødeleggelsene, all volden, løgnen, massedøden, nøden, sykdommene, lidelsen og sorgen som skjedde. Menneskene skulle bare prøves. Det var et lys i tunnelen et eller annet sted. Eller årsaken til alle tragediene var at menneskene ikke gjorde som det guddommelige forordnet. Menneskene ble straffet. Monsteret - menneskenes uutryddelige skyldfølelse - fikk den aller beste grobunn og vokste seg enorm. Hva kunne det skyldes at ulykkene rammet menneskene, selv om de prøvde seg med bot og bedring, og selv om de og deres ledere hadde den eneste rette tro og oppførte seg på den mest eksemplariske måten, i alle fall slik de så det selv?

Her fant man gode løsninger. Det var ikke de med den eneste eksemplariske rette troen som var årsaken til ulykkene; årsaken var grupper med dårlige mennesker som ødela for alle andre! Dette var en glimrende og nyttig forklaring; og jakten på dem, de som ikke hadde den eneste rette troen, eller som hadde en noe avvikende tro, kjetterne, som ikke hadde en like god tro som den til dem med den eneste rette troen, det vil si troen til dem som hadde makten i samfunnet, har vært ført med stor energi gjennom tidene. Konsekvensene har vært uhyggelige.

Muslimprofeten Muhammed har for egen del løst saken på en enkel og saklig måte: *Menneskeheten kriminaliseres*. Bare de som tror på det samme som Muhammed og muslimene er rettferdige, alle andre er ugudelige og urettferdige løgnere, sier han i Koranen. Og alt som er dårlig kommer fra menneskene, alt som er godt kommer fra Allah. Riktignok har Allah total kontroll og ingenting skjer uten at han tillater det, forteller muslimprofeten, men det er menneskene alene som bærer det fulle ansvar for all elendighet allikevel. Hvorfor? Fordi de er urettferdige, selvfølgelig, men uten at denne urettferdighet er saklig dokumentert.

Muslimguden er en mannsfigur som sitter stille på en tronstol som bæres av åtte andre mannsfigurer, kalt engler. Han hevdes å være barmhjertig og rettferdig, men opptrer i virkeligheten som en voldsomakt som advarer og truer og straffer på grusomme måter - en grenseløs terror mot menneskeheten. I prinsippet vil det si at det er produktet, mennesket, som bærer alt ansvar, ikke produsenten, Allah, som Muhammed påstår er totalt uten skyld i noe som helst negativt - med mindre det er for å straffe menneskene på grunn av deres synder. Han straffer gjerne med folkemord, massetortur, utryddelser, massakrer, naturkatastrofer, hungersnød, sykdom og andre lidelser og ulykker. Dette er noe Muhammed refererer til og gjerne beskriver i detalj.

Men til tross for at det bare var en eneste gud, så greide man ikke helt å slippe unna at det var flere av dem allikevel. Man måtte finne en rimelig forklaring på hvorfor Gud ikke hadde noe å gjøre med det onde som skjedde. Han var jo uansett fullkomment god og rettferdig, og for å løse det problemet tok man med en annen gud fra oldtidens gudedeflokk: En ondskaps gud - og dermed fikk man en glimrende forklaring på hvorfor mye gikk galt. Den onde guden motarbeidet Gud, men den gode guden hindret ikke den onde guden i hans gjerning, det fikk menneskene ordne opp i selv, og det er jo ganske

forvirrende. Han kalles Satan eller Djevelen eller Mefisto eller Beelsebub eller Iblis eller har andre betegnelser, avhengig av religion og kultur.

Ondskapsgudens oppgave var å lure menneskene til å gjøre onde ting, eller på annen måte bryte de lover og påbud som Gud eller Allah hadde gitt, og ikke minst syndebukkene og kjetterne sto i ledtog med Den Onde. Hvorfor ondskapsguden, uten å ha noe saklig motiv, forledet menneskene til å gjøre så mye som skadet dem selv og brakte dem så mye lidelse og sorg, er aldri blitt forklart på en saklig måte. Hvorfor all denne ødeleggelse, all denne ustoppelige, forbryterske sysselsetting? Og hvorfor lot godhetsguden ham ture frem, åpenbart helt vilkårlig og skade gjerne helt sakesløse mennesker så mye uten egentlig å ha noen rettferdig grunn? Det er noe Allah tillater for å prøve menneskene, hevder muslimprofeten Muhammed. Virkelig? Utgangspunktet for svært mange mennesker er jo meget svakt, så hvordan kan en slik test bli rettferdig? Alle stiller jo ikke likt. Overordentlig mange menneskers sosiale situasjon er dårlig, og de holdes effektivt nede - blant annet i et historisk omfattende, uhyrlig slaveri - av dem som har ressurser å rutte med og forsvare. Dessuten blir enorme mengder barn også rammet, og de kan ikke gjøres ansvarlige. Det er betegnende at det heller ikke her foreligger et saklig svar – for ikke å si et høyverdig moralsk og rettferdig svar.

Men uansett, man hadde rasjonalisert alle de slemme egenskapene fra de slemme gudene i flergudenes flokk, og personifisert dem som én ond gud og alle hans åpenlyse eller skjulte medarbeidere blant menneskene. Dessuten hadde både Satan og Jahve/Gud/Allah hver på sin kant en betydelig fylking av medarbeidere, kalt erkeengler eller engler, onde eller gode, alt ettersom hvor de hørte hjemme. Disse sto i den gode hovedgudens tjeneste, eller tjenestegjorde under den onde guden - "Satan og hans horder", som Muhammed kaller dem. Denne store og uoversiktlige mengden med forskjellige åndevesener er kalt monoteisme, det vil si troen på bare én gud; i motsetning til polyteisme, som betyr troen på mange guder. Det er mange som ser en stor forskjell på disse flokkene, dette skriftet har problemer med det. Vi ser ingen fundamental endring i synet på den ånde verden man etablerte i oldtiden, "monoteisme" eller ikke. Det synes å være like mange åndeskikkelser, men de er evaluert og arrangert på en annen måte, og benevnes på en annen måte. Det er det hele. Prinsipielt sett er det liten forskjell.

Men Allah, for eksempel, var altså den aller sterkeste av de to, sterkere enn Satan, ondskapsguden, men uten at dette ga seg utslag i at det gode fikk noen bedre kår. Den gode guden lot rett og slett med vitende og vilje den onde sekundærguden få herje som han ville, angivelig for å prøve menneskene, og disse kunne bare takke seg selv for at det gikk så galt, selv om de ikke forsto noen ting av hvorfor dette skulle være så rettferdig.

Hvor ideen om denne ene bestemte guden egentlig kommer fra, er ikke sikkert fastslått, men den kan ha dype røtter i menneskenes historie og føres et stykke tilbake i tiden. Den kan blant annet skimtes i gammel indisk religionskultur. Tradisjonelt regnes den jødiske oppfatningen å stamme fra Mesopotamia der semittiske nomadestammer, som dro til Palestina-området for 3500-4000 år siden, brakte troen med seg. Noen av stammene ble samlet

under profeten Moses som bygde opp et lovverk basert på ”de ti bud”. Disse anser jødedommen, kristendommen og islam den dag i dag er det guddommelige og moralske fundamentet for deres tro.

- - -

(Moseloven, som hevdes å være gitt direkte til profeten Moses av Jahve (Muhammed påstår at dette er Allah, men som i realiteten er et Jahve-plagiat), er tydelig påvirket av loven til den babylonske kong Hammurapi, som regjerte for over 3700 år siden (Arvid S. Kapelrud: ”Hammurapis Lov”, Tanum Forlag 1943). For å gi loven autoritet hevdet Hammurapi at han hadde fått den av solguden Shamash. På et berømt relieff på en stele funnet i Iran i 1902, er Hammurapi avbildet stående mens han mottar lovens tavler fra den selvlysende guden. Prinsippet om at straffen skal være identisk med de skader en voldsmann måtte påføre et offer, ”øye for øye, tann for tann”, som mange tror er av ”bibelsk” opprinnelse, stammer i realiteten fra Hammurapis lov. (Se Hammurapi §§ 196 og 200). Men ikke minst Hammurapis familielovgivning og lover for ektefeller, har elementer som ligger langt forut for sin tid). Ca. 500-600 år senere hevdes Moses på samme måte å ha fått lovens tavler av sin gud, altså Jahve. Det skinte av ansiktet til Moses når han hadde stått foran den strålende Jahve, fortelles det i Moseskriften. Muslimprofeten Muhammed, som ikke vil være noe dårligere enn kong Hammurapi og profeten Moses, påstår at også han har fått sine ”åpenbaringer” fra en skikkelse som i hans tilfelle sto i ”den høyeste horisont” på et navngitt sted i Arabia. (Merk at Jesus tar avstand fra straffeprinsippet om ”øye for øye, tann for tann” i Bergprekenen, se Matteus 5:38-42. Også Muhammed har delvis diltet etter denne moderasjon - over 600 år senere (se Koranen 5:49). Men altså, bare delvis. Han støtter nemlig at det kan foretas blodhevn).

De 10 bud, som mange hevder er de beste moralske lovregler som er skrevet, kan ikke anses fullt ut tilfredsstillende i vår tid. Årsaken er vesentlige mangler på sentrale punkter. For eksempel har de ingen sosial profil. Tvert om kan det 10. bud om at man ikke skal begjære sin nestes ektefelle og eiendom, misbrukes til å opprettholde sosial urett i samfunnet. Og det 5. buds krav om at man skal ha respekt for foreldrene, følges ikke opp med krav om at foreldre skal ha tilsvarende respekt og omsorg for barna. Det er bemerkelsesverdig at Kristus senere legger særlig vekt på nettopp de moralske krav som de 10 bud mangler, nemlig de sosiale tjenester, sosial rettferd og velsignelsen av barna. Der får barna en sentral plass som symbol på omvendelse og å bli født påny som betingelse for å kunne tre inn i Gudsriket, noe som bekreftes ved den kristne dåpen. Foruten Moselovens bud om at du skal elske din neste som deg selv (3. Mos. 19:18) - det største bud, ifølge Jesus - så mangler et meget fundamentalt bud om at ”**du skal ikke undertrykke noen**”, (skjønt enkelte steder, som hos profeten Jesaja, finnes passasjer som viser at å fri de undertrykte var prisverdig i Herrens øyne, 58:6).

Det er bemerkelsesverdig og prisverdig at Kong Hammurapi begrunner sin lov med at den skal beskytte den svake mot overgrep fra den sterke. Jesu erklæring om den indre frigjøring som han står som eksponent for, tolkes i dette skrift som at det ikke bare er den ytre frigjøring fra alle former for undertrykkelse som er nødvendig. Det trengs også en indre frigjøring fra alle psykiske bindinger og sperrer (Joh. 8:34-36). Før også denne frigjøring blir en realitet, vil ingen bli virkelig fri).

- - -

Israelittenes oppfatning av Sinai-guden som den eneste guden i universet, har i liten grad endret seg siden oldtiden, til tross for at vår

kunnskap om jorden, naturen og universet ikke på noe punkt gir dekning for de påstander som fremsettes. Bevislige kjensgjerninger som naturvitenskapen har gitt oss gjennom mange generasjoners forskning, synes ikke å være *religiøst* interessante. At mye ennå ikke er kjent i natur og univers, vil ikke si det samme som at man bare kan overse den faktiske kunnskap som foreligger.

Men dominerende religioner, som har sitt utspring i oldtiden, synes ikke å kunne tilpasse seg at vi idag er i en annen situasjon enn man innbilte seg før i tiden. De tradisjonelle religionene befinner seg stadig i betydelig grad på et jorden-er-flat-nivå. Når det derfor skjer en "islamsk revolusjon", så er ikke dette en revolusjon som åpner seg for virkeligheten, for vårt nye verdensbilde og forskningens oppsiktsvekkende resultater hva angår universet og vår plass i det. Vi får ingen ny oppdatert, religiøs modell med menneskerettigheter og demokrati. "Revolusjonen" går tvert om ut på å skru klokken tusen år tilbake i tiden, og vel så det. Det revolusjonære går ut på å terrorisere folk til å akseptere den mangel på kunnskap og det styresett man hadde på et lavt utviklingsstadium der man nettopp innbilte seg at jorden var Altets midtpunkt, at universet besto av syv hvelv som var stablet over hverandre, og der stjernebildene var festet til det nederste av disse hvelvene som "et kastevåpen mot satanene". Iallfall innbilte muslimprofeten Muhammed seg mye av dette, og de som måtte betvile denne oppfatning i en rekke land der islam har innflytelse, risikerer dødsstraff den dag i dag. Muhammeds totalt feilaktige oppfatning av universet - av muslimene omtalt som "guddommelige åpenbaringer" og "fullkomne sannheter" - er alene et bevis på at islam bygger på illusjoner og vranglære som i realiteten forlengst har utspilt sin rolle som et sannhetens fundament for noen religion.

Dette viser at deler av menneskeheten ikke makter å bevege seg ut av oldtidens tankeverden. Oldtiden holder oss i et jerngrep av vranglære og bedrag. Vi synes ikke å kunne komme oss fri fra dette bedraget. Religionen må følgelig bli reaksjonær og løgnaktig og et fundament for udemokratiske og antihumanistiske systemer, noe ikke minst vises i flommen av dokumentasjon fra land der islam har innflytelse i vår tid.

- - -

(Her er det nødvendig med en kort kommentar om oldtidens feil og misforståelser. I rettferdighetens navn kan vi ikke fordømme oldtiden fordi dens oppfatning av tilværelsen var feil. Det er vår tids underkastende aksept av en gammels tids mennesker og deres feilaktige oppfatninger som gjør det hele til et bedrag. Det er vi som lar oss føre bak lyset ved å nekte å erkjenne de faktiske forhold som dokumenteres av vitenskap og forskning. Oldtidens mennesker var i god tro og hadde en unnskyldning, vi har det ikke.)

Arkeologene tidfester historien i epoker som steinalderen eller bronsealderen eller jernalderen. Dette gir et snevert bilde av situasjonen. Ingen snakker nemlig om leirealderen til tross for at leiren var et dominerende, plastisk materiale i oldtidsmenneskenes hverdag. I Mesopotamia, der Bibelens skapelsesberetning har sitt utgangspunkt, bygde man sine hus av leire, sine byer av leire, sine murer av leire, sine kjørler og krukker til oppbevaring av mat av leire. Og de skrev på leire (kileskrift). Leire var det stoff de bygde sin sivilisasjon på. Det er derfor helt forståelig at denne sivilisasjon i sin **teori** om hvordan mennesket ble skapt, mente

at Skaperen først laget en skulptur i det plastiske materiale de kjente og selv brukte, nemlig leire, og deretter blåste liv i skulpturen. Og hvem brukte så Gud som "modell"? Hvem andre enn seg selv kunne han bruke? Det fantes jo angivelig ingen mennesker på det tidspunktet.

Også skapelsesberetningen i 1. Mosebok kan vi nå bevise er feil, selv om den påstås av noen å være korrekt. Noen hevder at iallfall kronologien i beretningen er korrekt; men dessverre, også den er feil. Det beste vi kan si om den, er at det var et godt forsøk. Tidspunktet tatt i betraktning bør vi kunne gi teorien litt anerkjennelse som forståelig. Men den er uansett feil. Vi kan i dag bevise at jødedommens og islams syn på universets tilblivelse er så feilaktig at vi ikke kan stole på disse religionenes grunnleggende teser hva angår universet og mennesket. De er barn av oldtiden og forblir der. Prøver man å "tilpasse" dette til vår tid, så vil man uunngåelig vikle seg inn i manipulasjoner, fortelser og løgn som må kamoufleres som "fortolkninger", "forståelse" eller "lignelser").

Den kristne kirke oppfatter Det gamle testaments bøker, personer og hendelser som et forspill som leder frem til Jesus Kristus, Frelseren, og noen passasjer i enkelte av profetbøkene synes å peke i den retningen. Det er hevet over tvil at jødedommen og dens lære var Jesu bakgrunn, det var den plattform han sto på. Men selv om han er knyttet til jødedommen som jøde og har den som referanse, så er han ikke opptatt av universets og jordens tilblivelse. Han går dypere, det kommer inn andre og langt mer interessante verdier. Kan måten Kristus virker på, hans undere og helbredelser, gjøre ham spesielt interessant på bakgrunn av den kunnskap eller de muligheter naturvitenskapen gir oss? Kan de sette oss på sporet av en mulig åndelig dimensjon i Altet? Vi skal forsøke å vurdere dette senere.

Vi må konkludere dette avsnittet med å påpeke at det ikke er bevist at det noe sted i solsystemet eller i universet for øvrig finnes noen gud slik man *tradisjonelt* forestiller seg. Realitetene slik vi i dag kan dokumentere dem, har ikke bekreftet oppfatningene til religioner med referanse til jødedommen. Tvert om! Vi skal derfor forlate dette sporet. Det bygger bevislig på helt feilaktige oppfatninger, og de burde for lengst ha overlevd seg selv. Skal vi i vår tid forsøke å komme på sporet av Mesteren fra Nasaret, hans budskap om frelse og hans mysterium, må vi forlate oldtidens misforståelser og søke i en annen retning. Vi vil spørre:

Finnes det påvisbare elementer i menneskene, i naturen og i universet som både gir støtte til Jesu forkynnelse om tilstedeværelsen av et gudsrike, (som det var hans spesielle misjon å fortelle om, ifølge ham selv), et åndelig univers som lik det fysiske univers finnes overalt; samt som forklarer ham som en inkarnasjon, en legemliggjørelse, av en bevisst, kreativ skaperkraft i universet og hans suksess som helbreder? Da må vi først prøve å vurdere kildene som beretter om ham og spørre: Er de troverdige?

KILDENE

Det har vært sagt, *at det interessante ved fortiden er at man aldri vet hva som kan skje der*. Man kan ha gjort noen oppdagelser, og på basis av dette trukket noen konklusjoner. Men så kommer stadig mer for dagen, og man må

hele tiden justere tidligere oppfatninger. Ikke minst gjelder dette oldtidens skrifter og beretninger.

Det er gjort mange forsøk på å finne ut når Bibelens evangelier først ble nedskrevet, og det oppgis endel tall som alle har det til felles at de er usikre. Bibelen ble nedskrevet på gresk - etter tidligere kilder. *Hvem* som er de *egentlige* kilder og når disse kildene fortalte hva de visste er ukjent. Den muntlige tradisjonen på den tiden anses å kunne gi en like pålitelig beskrivelse av hendelsene som det skrevne ord. En muntlig overlevering nedtegnet først år 200 etter Kristi fødsel, kan derfor inneholde elementer med like korrekt informasjon som et skrift nedtegnet år 70 etter Kristus, eller før. Men det er rimelig å anta at jo snarere skriftene er nedtegnet, desto riktigere er informasjonen. Kildene kunne være øyenvitner som ennå levde, og evangelisten Lukas hevder at han oppsøkte noen av dem.

Men slik beretningene foreligger tyder det på at vitnene nok kan ha sett hva som har skjedd, men har de *forstått* hva de så? De synes overveldet, ja, rett og slett skremt over hva Mesteren makter å utføre. For dem er dette ubegripelige hendelser som bare kan forklares ved at Jesus hadde guddommelige, magiske krefter. Heller ikke idag har vi forstått hvordan han ved bruk av tro utførte sine helbredelser; og det er mange som ikke tror på dem i det hele tatt, de mener det er mytologi, så hvordan kunne da folk på hans egen tid, en langt mer uopplyst epoke i menneskenes historie, begripe noe som helst? Dette tyder på at selv om vi måtte ha sikre øyenvitner, så er sakens kjerne like uklar: Hvordan greide Jesus å helbrede folk på en slik tilsynelatende mirakuløs måte, selve nøkkelen til at man skal tro på ham, ifølge ham selv?

Det er flere episoder der vi kan undres hvilke kilder som har referert disse hendelsene. Her er det lett å la tvilen på ektheten gå i evangelienes disfavør. Vi leser beretningen, men ikke et ord forteller hvor den kommer fra. De av oss som ikke uten videre går ut fra at dette er myter eller legender eller senere påfyll, må prøve å gjette hva som kan være mulige kilder.

La oss som eksempel ta episoden der Jesus som fange blir fremstilt for den romerske guvernøren Pontius Pilatus en tidlig fredag morgen, straks før jødernes påskefeiring. Jødernes ledere krever at Jesus dømmes til døden, og det er det bare Pilatus som kan gjøre. Han forhører Jesus som svarer så godt for seg at romeren blir overbevist om at jødernes anklager er grunnløse og at Jesus er uskyldig.

Spørsmål: Hvem er kilden som har gitt oss et referat av dramaet ved Pilatus' bolig og tilsynelatende ordrett hva Jesus og romeren snakket om? Så tidlig om morgenen har det neppe vært mange tilstede som har overhørt samtalen mellom de to, den foregikk jo inne i huset til Pilatus. Den eneste sannsynlige kilden til samtalen mellom Jesus og Pilatus blir derfor *tolken*. Pilatus har neppe gidde å lære seg Jesu språk, arameisk, den korte tid han hadde oppholdt seg i landet. Han snakket latin. Det finnes ingen dokumentasjon for at Jesus snakket latin eller gresk, slik noen påstår. Vi har derfor ikke annet å gjøre enn å anta at han ikke gjorde det og at han kun snakket arameisk. For å forstå hva Jesus sa måtte derfor en tolk være tilstede, og det er rimelig å tro at det var en jøde. Denne ukjente tolken må være den

mest sannsynlige kilden som har gitt oss et referat av hva som skjedde denne skjebnesvangre fredag morgen i Jerusalem for nesten to tusen år siden.

I disse refleksjoner over hendelsene i Jesu liv, må ingen av oss glemme at beretningene vi baserer oss på er skrevet av de troende, og at vi med få unntak bare har deres ord å holde oss til. Men hva angår for eksempel evangelisten Lukas' pålitelighet, taler det allikevel til hans fordel at han synes å ha forsøkt seg på hva vi må kunne kalle "oppsøkende journalistikk". Det er ingen grunn til å tro Lukas dikter opp sin beretning for å føre noen bak lyset. Han nøyer seg ikke med rykter og snakk, men forteller at han oppsøker øyenvitner for å finne ut hva som faktisk har skjedd. Selv om noen senere måtte ha mekket på tekstene hans, så har ingen bevist at han er uredelig, og det er vår oppfatning at han prøver å være ærlig og sannhetssøkende, selv om vi ikke kan bevise det.

Det er grunn til skepsis hva angår påstandene om at særlig Lukas og Matteus har bygd sine beretninger på Markus-evangeliet – fordi de ligner på hverandre (de såkalte synoptiske evangelier). Selv om Lukas prøver seg med en viss sortering av de hendelser som berettes, så er alle evangeliene preget av manglende orden. Her er ingen fast komposisjon, stoffet er stort sett et hulter til bulter som sluttelig samles i et klimaks, avslutningen på Jesu liv. Vi kan ikke se at slike "likhetstrekk" er bevis på at det foreligger et plagiat, og det er ikke ført bevis for at Markus-evangeliet er det eldste. I mangel på slike beviser, har man bl.a. diktet opp et slags ur-evangelium kalt "Q" (fra tysk quelle, kilde). Dette "Q" er et spøkelse man har konstruert ved å plukke ut visse bibeltekster som man gjetter er originale og som evangelistene skal ha plukket ut tekster fra. Ved å oppfinne et slikt kildeevangelium har man omgått problemet med å finne de *egentlige* kildene. Man har laget en sekk der man putter oppi alle antatt førstehånds tekster, og skjærer derved klar av spørsmålet om hvilke personer som måtte være involvert som øyenvitner.

Allikevel kan det finnes personlige kilder som ikke er blitt vurdert som mulige, for ikke å si meget sannsynlige. Maria Magdalena, for eksempel, fremstår i kirkelig tradisjon bare som en tidligere hore uten noen betydning annet enn som et slags folkelig påfyll i Jesu nærhet. Dette er ikke bare usaklig, det er rett og slett sjikanøst. De få tekster som finnes om henne, tyder på at hun har vært et sentralt plassert menneske i Jesu nære omgangskrets, og skriftene der hun er nevnt, gir inntrykk av at hun kan ha spilt en stor rolle både som leder og tolker av Jesu lære, ja, kanskje endog som Jesu nære samarbeidspartner. Å overse henne så totalt som en mulig og svært viktig sentral kilde til evangeliene, ikke minst til Johannes evangeliet, gjør at det bør stilles spørsmål til "kildekritikken".

At de tre synoptiske evangeliene (Matteus, Markus og Lukas) stedvis kan bruke nær likelydende uttrykk i grunnteksten, er altså tolket dithen at Matteus og Lukas har brukt Markus-evangeliet som "modell" fordi her er et opplegg som synes beslektet og fordi Markus antas å være det eldste. Det er grunn til å stusse over dette påståtte avskriveri. La oss ta de to ættetavlene som Matteus og Lukas gir oss. De er svært viktige. De skal nemlig bidra til å bevise at Jesus er den Messias som profetene har forutsagt vil komme, og han skal være "av Davids hus og ætt". Det er altså om å gjøre å føre Jesu slekt

tilbake ikke bare til kong David, men også til Abraham og ikke minst Adam, som Gud selv angivelig skapte av leire, og som derfor også ble kalt "Guds sønn".

Men selv den mest enfoldige blant kirkefedrene, som få århundrer etter Kristus plukket ut skriftene i Det nye testamente, autoriserte og angivelig mekket på evangeliene, må jo ha sett at listene ikke stemmer overens. Det må jo være innlysende at det burde vært "justert" noe her for å skape tillit til sakligheten i evangeliene, så hvorfor har de ikke gjort det? Hvorfor har de angivelig bare kopiert selve opplegget, eller fikset litt på teksten noen steder der det dreier seg om for eksempel utsagn Jesus har kommet med, mens de viktige ættetavlene blir stående umekket i all sin inkonsekvens? De bibel forskede påstandene om likt oppsett, om all fiksing og tilpasning som man har tillagt kirkefedrene, er det all grunn til å være varsom med å ta for god fisk. Tvert om er det påfallende at det ikke har vært mer "samkjøring" av tekstene enn det virkelig er - hvis det er slik at de skulle ha skrevet av etter hverandre.

En annen merkelig holdning som tidvis dukker opp, er at hvis det ikke står i evangeliene, så har det ikke hendt. Thomas-evangeliet er et eksempel. Dette skrift som ble funnet så sent som i 1945, inneholder en lang rekke utsagn som er tillagt Jesus – mange svært fragmentariske og uklare – men de sier intet om at han ble korsfestet og oppsto fra de døde. Og siden Thomas-evangeliet anses for å kunne være det eldste evangeliet overhode, mener noen å ha fått indikasjoner på at Jesu korsfestelse og oppstandelse ikke har funnet sted i det hele tatt. Man synes å være av den oppfatning at fravær av dokumentasjon er et bevis på at intet har skjedd, og riktignok kan fravær av dokumentasjon bety nettopp dét; men noe kan også ha hendt, dog uten at vitner har observert hendelsen eller at det foreligger annen dokumentasjon som bekrefter den. Vi skal altså merke oss, at fravær av dokumentasjon beviser ingenting annet enn at det ikke finnes kjent dokumentasjon.

I dette skrift antar vi at for eksempel Lukas har fått mange av sine opplysninger fra kilder som enten er førstehånds, eller som er fortalt av mennesker som har kjent øyenvitner til hendelsene, slik det er antydnet over. Dette medfører selvsagt ikke at Lukas er objektiv. Det gjør han selv klart allerede i innledningen at han ikke er, han ser begivenhetene gjennom troens briller. Han stiller seg ytterst velvillig til det som har hendt, og er ivrig etter å overbevise den "gjeveste Teofilus", den troende person han henvender seg til, om at det er ekte saker denne tror på. Det er derfor Lukas påtar seg møyen med å samle stoffet, ifølge teksten.

Hans kilde når det gjelder hendelsene rundt Jesu fødsel kan ikke være andre enn Jesu mor, Maria. (Hun "*gjemte alle disse ord og grunnet på dem i sitt hjerte*", sier Lukas). Fordi Lukas er den eneste som har referert dette, må vi tro at han enten har truffet henne personlig, eller har fått det referert av noen som har gjort det. Jesu mor overlevde jo sin sønn, hvilket vil si at hun kan ha blitt en ganske gammel kvinne.

Men her er mange spørsmål å stille.

Juleevangeliet, bebudelsen og Jesu fremstilling i templet, slik Lukas forteller i de to første kapitlene, er altså noe vi må anta har Maria som kilde.

Andre kunne det ikke vært. Det er ikke opplyst at noen av dem som var med på disse tidlige hendelsene i Jesu liv, var i live på det tidspunktet da han startet sin løpebane som forkynner og helbreder og ble interessant for andre mennesker - bortsett fra hans mor som overlevde ham, og som også var vitne til at den kristne bevegelsen startet. Spørsmålet er da i hvilken grad vi kan stole på henne. I hvilken grad kan hennes beretning være farget av hendelsene?

Fremstillingen til Lukas har store hvite flekker. Men vi har i dette skrift valgt å tro at evangeliets beretning er korrekt i hovedsak, og dermed blir beretningen farget av at kilden, Maria, må ha hatt noe å skjule. Det synes ikke å være tvil om hva dette er. *Hun må skjule at hun er blitt gravid utenfor ekteskap.* Først når Jesus fremstår som Herren, som Frelseren, kan hun finne en mulighet til å unnsnippe den psykiske belastning vi må anta at det har vært for henne å ha født et "uekte" barn, og uten at forloveden er faren, slik det hevdes. Har det dessuten vært mistanke og folkesnakk om dette i den vesle byen Nasaret, noe som må antas å være svært sannsynlig, kan hun ha vært tvunget til å lyve om sin illegale graviditet under hele Jesu oppvekst. (Det er dette poenget som har fått noen til å hevde at Jesus ble født i Nasaret og at de to, Josef og Maria, egentlig var gift. Man forkaster derved Bibelens fremstilling uten å kunne bevise at de tross uklarhetene kan være korrekte. Slik tolkning betviles i dette skrift).

La oss først huske hvilken stilling Maria var i da hun berettet dette til Lukas - eller en annen. Jesus var død, og denne kvinnen som vi bare tidvis aner i utkanten av begivenhetene mens hennes sønn virket som helbreder og forkynner av Gudsriket, må vi tro blir et selvfølgelig midtpunkt for mange menneskers oppmerksomhet etter sønnens død (både evangeliene etter Filip (59:5-9) og Johannes (19:25) antyder at Maria var med i Jesu følge hele tiden, og hun synes som enke å ha blitt forsørget av sin sønn). Tekstene hevder at store skarer omvender seg til kristendommen få måneder etter Jesu henrettelse. Når Marias sønn blir anerkjent som en inkarnasjon av Gud, vil det være naturlig at alles øyne vendes mot henne. Hva kan hun, hans mor, fortelle om denne guddommelige mannen? Hvordan var den mirakuløse starten - for den må selvsagt ha vært noe helt spesielt, og helst med noen himmelske jærtegn som viste akkurat dét?

Det skjer nå en fantastisk forvandling. Det som i realiteten var både en sosial skandale og en forbrytelse mot Moseloven, ble til det motsatte, nemlig et guddommelig mirakel. Det sosialt pinlige i situasjonen, som Maria må ha båret på i alle år, blir plutselig en ærerik hendelse. (Vi skal huske at det ikke er så mange tiårene siden at det var en pinlig affære, selv hos oss, om noen "måtte gifte seg", som det gjerne het, og i land og områder der islam har innflytelse, kan kvinner bli henrettet for slikt den dag i dag).

Det trengs ikke mye kunnskap om det gamle Israel for å forstå at Maria bærer på noe som egentlig ikke tåler dagens lys. At hun greide å få denne skare ortodokst oppdradde jøder, med kjennskap til Moseloven og dens strenge krav til kvinners ærbarhet og gudsfrykt, med på at hun var blitt gravid utenfor ekteskap, og dertil med jødernes mektige gud, Jahve, som barnets far, må sies å være en bemerkelsesverdig prestasjon. For dette ville

aldri blitt akseptert av Nasarets jødiske innbyggere i Marias ungdom. Slik det er i alle småbyer, må vi tro at der visste alle alt om hverandre. At dette var tilfelle, ser vi nettopp da Jesus senere prøver å bli profet i egen by. Hans sambygdingene i Nasaret vet hvem han er sønn av, og de kjenner alle hans angivelige søsken og husker hva han har gjort gjennom årene. De er ikke det spor imponerte. Han har ikke utmerket seg som noe spesielt der i gården, og de skal ha seg frabedt å bli belært av Josefs sønn. Dermed jager de ham ut av byen (Markus 6:1-6). Janteloven er såvisst intet nytt fenomen.

Men tross beretningenes mangler har dette skrift gjort det valg at det i hovedtrekk er enig med evangelistene, hans etterfølgere, i måten de har forsøkt å fortelle historien om ham på. Alt som ikke er direkte knyttet til Mesteren selv på en eller annen direkte måte, har fått en beskjeden plass. Blikket er festet på hans personlighet, hans ord, hans gjerninger og ikke minst hans skjebne i hans siste år og tolkningen av dette. I forsøket på å følge i Jesu fotspor, skal vi gjøre det samme. Allikevel er det vanskelig å komme forbi en vurdering av de få spor som gis om hans bakgrunn og fødsel, siden dette spiller en stor rolle i denne saken.

For med få unntak kan det som berettes godt ha skjedd om det forsøkes vurdert også på en rasjonell måte uten å blande inn den religiøse siden av saken. Den vakre beretningen om universet som åpnet seg med det himmelske kor over Betlehems-markene den natt Frelseren ble født, de som sang om fred på jord og at det var skjedd noe enestående som ville bringe en stor glede til hele menneskeheten, er et budskap som ikke behøver å være så mye legende som noen vil ha det til – selv om dette ikke kan bevises.

SITUASJONEN I GALILEA

Det er interessant at den politiske situasjonen i datidens Israel, for ca. 2000 år siden, i så liten grad synes å ha opptatt dem som har overlevert oss evangeliene. Vi får så vidt høre at det var uro i befolkningen i området der Jesus virket. Vi får så vidt vite at landet var okkupert av en fremmed stormakt, og hadde ikke dette hatt betydning for hendelsene rundt Jesu død, hadde vi trolig ikke hørt noe om okkupasjonen heller. Derimot går det tydelig frem av teksten at det har vært et betydelig sosialt klasseskille, med få rike mennesker på den ene siden og utbredt fattigdom på den andre. Mennesker som levde i samfunnet ble ikke vist den omsorg de trengte. Dette har fått ganske bred plass i beretningene, fordi Jesus er opprørt over all uretten.

Vi må i denne forbindelse ikke et øyeblikk tape av syne helhetsbildet av de enorme problemer for menneskeheten som den tid viser, og som hadde en lang forhistorie. Kristus kommer inn i en verden der den betydeligste del av befolkningen er slaver, i hele Romerriket opptil 70 prosent. Disse menneskemasser var uten noen rettigheter og ble brutalt og nådeløst undertrykket og utnyttet. Det romerske herredømmet kjente ikke til godhet og barmhjertighet. Medfølelse med de undertryktes situasjon eksisterte knapt. Hvis noen forsøkte seg på opprør, var det uten skånsel den langsomme og grusomme døden på korset, gjerne eksekvert på et sted der alle kunne observere de dømtes dødsstrid, for eksempel langs veier eller på iøyne-

fallende steder nær byer og landsbyer. Eller for større folkegrupper var metoden folkemord. Problemet ble løst ved at man kort og godt utryddet det. Den mektige romerske hær hadde ikke bare til oppgave å sikre riket, eventuelt utvide det, men skulle også holde slavemassene nede. Hæren var et terrorinstrument. Når man i dag svermer for antikken og dens kultur, så skal man vite at alt man svermer for er enten direkte eller indirekte basert på slavers umenneskelige slit under elendige forhold. Millioner av slavekvinner ble dessuten gjennom århundrene misbrukt som bordellslaver i Romerrikets tallrike bordeller.

For en universell observatør som holdt kontinuerlig øye med menneskehetens utvikling, må denne ha fortonet seg som en enorm katastrofe som hadde grusomme forløpere gjennom århundrer; for oldtiden er ikke minst slaveriets historie. Juvelen i det jødiske folkets moral, at menneskene skulle elske sin neste som seg selv (3. Mosebok 19:18), fant ingen grobunn. Det er denne situasjonen Mesteren fra Nasaret, Frelseren, trer inn i. Det er denne enorme tragedien han har som oppgave å endre og frelse menneskene fra. Det er hans misjon, og hans grunnleggende holdning til menneskets verd står i den skarpeste motstrid til Romerrikets.

Man antar at det har bodd opptil 200.000 mennesker i Galilea-distriktet, Jesu hjemstavn. Næringsveiene synes vesentlig å ha vært jordbruk, dyrehold og noe fiske. Det var en del småbyer, mest landsbyer, samt enkelte større byer. Det fortelles at Jesus og hans familie hadde venner i en annen naboby, nemlig den lille byen Kana like nord for Nasaret, og det fortelles at han besøkte byer som for eksempel Jeriko, Kapernaum, Betania og Jerusalem. Da Jesus var blitt voksen, men før han begynte sin gjerning som helbreder og forkynner, er det også antatt at han har oppholdt seg blant esseerne i Qumran, et klosterlignende sted nord for Dødehavet, hvor man i nyere tid har funnet en rekke skrifter som ble nedskrevet der ("Dødehavsrullene"). Dette er ikke nevnt i evangeliene, men det finnes visse trekk ved dem som tyder på en innflytelse fra Qumran.

Det skjedde store politiske hendelser i samtiden, særlig i Roma, og det fikk betydning for Jesu skjebne, men vi hører ingenting om dem. Noen herskeres navn blir nevnt, både jødiske og romerske, men bortsett fra Pontius Pilatus, den romerske guvernøren i landet, synes ingen av disse enkeltpersoner å ha spilt noen rolle som har øvet avgjørende innflytelse på Jesu liv og virke. Derimot ser vi at makteliten er der - i nærheten - men det de oppnår, er å provosere Jesus slik at hans karakter og holdninger til jødefolkets sosiale situasjon og maktelitens virke trer klarere frem.

Mens de geografiske forhold synes å være tillagt liten betydning, er det derimot klart at nettopp de sosiale forhold i landet har spilt en betydelig rolle for Frelseren. Han var sterkt opprørt over at store deler av befolkningen led nød, både sosialt og åndelig. Selv om ryktet om hans enestående evner som helbreder synes å ha samlet mange, tidvis store folkemengder, må det anses som høyst sannsynlig at også hans forkynnelse om det guddommelige riket som var kommet nær, må ha hatt stor gjennomslagskraft og har funnet grobunn hos de tusener som strømmet til for å høre ham. Han fortalte dem hva de var beredt til å motta, hva de trengte å høre, og hva de ønsket å høre.

De var som får uten hyrde, fortalte han dem, de var som barn som var overlatt til seg selv, grovt utnyttet, i nød, uten omsorg, uten forsørger. Derfor trer han frem som deres sanne og gode hyrde som de skal følge på veien inn til det evige Gudsriket.

Dette helt sentrale temaet i hans oppfatning av sin samtids mennesker lar seg lett overføre til nødstedte mennesker gjennom alle tider, og gir hans ord stor gjennomslagskraft også idag. Jesus synes helt klart å ha forstått det enkelte menneskes ensomhet og tause fortvilelse. Derfor blir omsorg for menneskene, trøst, selverkjennelse, håp, sannhet med indre frigjøring og nestekjærlighet emner som han bruker i sin forkynnelse, slik den er overlevert oss. De som ikke viser omsorg for disse hans ”minste brødre”, det vil si de mest nødstedte, de som ligger på bunnen av samfunnet, vil ikke bli innbudt til det himmelske gjestebud. Ingen andre steder kommer hans veldige harme over de dårlige sosiale forhold som store skarer mennesker lider under klarere frem enn i hans krasse dom over menneskeheten, slik den er referert i Matteus’ 25. kapitel. Hans trusler om fysisk straff for dem som ikke bidrar til å hjelpe dem som er i nød, må sees i lys av denne harme. Hans advarsler må også sees i lys av hva hans tilhørere var beredt til å forstå på bakgrunn av den kultur og lære de var fortrolige med.

Begrepet helvete stammer fra jødernes oppfatning av at det fantes en evig, fysisk straffeanstalt, Gehenna. Tatt i betraktning at slike advarsler tar svært liten plass i Det nye testamente, det er bare unntaksvis Jesus siteres slik, er det merkelig at dette religiøse strafferegime har fått en slik kolossal innflytelse ned gjennom historien – til forferdelig ulykke og frykt for mange mennesker. I vår tid er det all grunn til å stille seg sterkt kritisk til den bokstavelige oppfatning av truslene.

Det nye testamente hevder at den underliggende årsak til at Jesus ble ryddet av veien, var både hans suksess som forkynner og helbreder, og en konflikt basert på en datidig forskjell i oppfatning og praktisering av den jødiske religions lover og regler. Jesus hevdet en suveren rett til selv å fastsette premissene for hvordan troen skulle oppfattes, og hvordan den skulle praktiseres. Han så med menneskelig romslighet på endel lovregler og tok bestemt avstand fra en firkantet praktisering av dem. Det fortelles at han av den grunn kom i tildels skarp opposisjon ikke minst til ortodokse, religiøse grupper i jødesamfunnet. Klimaks kom da han til slutt ble tatt til fange, eller rettere lot seg ta til fange, og fremstilt for jødernes høye råd i Jerusalem. Under forhøret hevdet han på spørsmål fra ypperstepresten at han var Guds sønn, iallfall oppfattet dommerne det slik, og det medførte at han ble dømt til døden for blasfemi. Slik dette er referert, og slik holdningen til lovverket var, kan det ikke sees at dette var noe justismord. Men vi aner også en uro blant de jødiske lederne over at den store oppslutningen om Jesus kunne virke provoserende på romerne og få den romerske hæren til å aksjonere (Johannes 11:47-57). At de kunne ha rimelig grunn til en slik uro, viste seg noen år senere.

FAMILIE

At vi får vite så lite om de politiske forholdene i hans samtid, behøver altså ikke være så merkelig all den stund de ikke synes å ha spilt noen vesentlig rolle i hans liv og daglige virke, iallfall ikke slik hans samtidige har oppfattet det. De som har fortalt om hendelsene har kanskje ansett dette for å være så dagligdags stoff at de ikke fant grunn til å nevne det. Det var en del av alles hverdag, man tok visse ting for gitt. De var ikke historikere. Evangeliene forteller jo en historie om det ekstraordinære, ikke det ordinære. Allikevel kan man stedvis undre seg litt over at vi får vite så lite om mannen selv og hans bakgrunn, særlig fordi det har vært så viktig å påpeke hans eksklusive aner.

Vi vet ikke sikkert når han ble født eller når han døde. Det fortelles bare hvordan han døde. Og om hans nærmeste familie, som synes å ha vært dypt religiøse mennesker, får vi bare vite dette:

De bodde i byen Nasaret i Galilea i Israel. Moren het Maria og hun var forlovet med en håndverker som het Josef. Hvem som var Josefs far er uklart all den stund evangelisten Matteus hevder at han het Jakob (1:16), mens Lukas hevder at han het Eli (3:23). Forholdet kompliseres ytterligere ved at Josef ikke oppgis som Jesu biologiske far; han ble bare en adoptivfar som tok Jesus til seg som sin egen sønn etter fødselen. Slik kildene forteller det, synes det ikke å være noe spesielt med Jesu nærmeste familie annet enn at de var dypt troende mennesker.

Bibelens tolkning er at Jesu mor var en jomfru som ble besvangret av Gud "ved Den Hellige Ånd". Dette syn støttes i prinsippet av muslimprofeten Muhammed; men mens Lukas og den kristne kirken trekker den logiske konklusjon at Jesus derved blir å betrakte som en sønn av Gud, benekter Muhammed dette. Allah har riktignok besvangret Maria (Koranen 3:42), og biologisk sett vil det si at Allah har skapt en sædcelle som han har implantert i ett av Marias egg; men barnet er ikke av den grunn Allahs sønn, påstår muslimprofeten. Islam og muslimene fremsetter derfor den påstand at Jesus fra Nasaret ikke har noen biologisk far. Men uansett hvor mye det benektes av muslimene og islam, så vil allikevel det faktum stå urokket, at det er fullt samsvar mellom Bibelen og Koranen på dette helt sentrale punkt i den kristne tro.

Bibelen synes å fortelle at Jesus hadde både brødre og søstre, og noen av dem er navngitt. Men hvorvidt Jesus hadde søsken eller ikke er omstridt all den stund grunnordet man bygger på kan tolkes på forskjellige måter. Det kan bety både bror og fetter. Det er dem som hevder at grunnordet også kan tolkes som "slektning". Den katolske kirke har den oppfatning at Jesus var enebarn. Tradisjonelt har Maria og Josef vært regnet som et ungt par, men det finnes intet i tekstene som sier noe om deres alder. Man står derfor ganske fritt i å gjette hvor gamle de to var. Allikevel er det rimelig å anta at Maria som jomfru var ung, kanskje i siste halvdel av tenårene, men hvor gammel Josef var er et svært åpent spørsmål. Den eneste indikasjon på at han kan ha vært eldre enn Maria, er at han åpenbart døde før henne. Hun var enke og Jesus synes å ha hatt ansvaret for sin mors underhold.

Jesus hadde en eldre slektning på morssiden som het Elisabet. Hun var gift med presten Sakarias; og de fikk på sine eldre dager en sønn som ble kalt Johannes, av kirken senere kalt Døperen Johannes fordi han døpte Jesus i elven Jordan. Også han praktiserte som predikant. Hva slags slektskap Elisabet, Sakarias og Johannes hadde til Jesus, sies det intet om. Som vi skal se om et øyeblikk, er det tydelig at Jesus hadde slektninger både i Nasaret-området og i distriktet omkring Jerusalem. For vurderingen av hendelsene rundt Jesu fødsel, er dette av betydning.

BETLEHEM

Noen bibelforskere stiller seg kritiske til beretningen om at Jesus ble født i Betlehem. De tror at Betlehem ble hengt på for å legitimere at Jesus er den Messias som ifølge profeten Mika skulle komme derfra (Mika 5:1). De mener Jesus ble født i Nasaret og at Josef og Maria i virkeligheten var gift. Tror man dette, så fjerner man romernes folketelling, Betlehem, Stjernen, vismennene og Egypt. Uten å kunne underbygge berettigelsen av en slik holdning med noe bevis, dumpes de to første kapitlene i både evangeliet etter Matteus og evangeliet etter Lukas.

Men beretningen om Mesteren fra Nasaret gir ikke rom for de lettvinte løsningene. Kraften i hans personlighet og forkynnelse, at han dessuten synes å ha vært synsk og hadde utrolige evner til å kunne helbrede bestemte grupper syke mennesker, det som har gjort et slikt mektig inntrykk på hans samtidige, forteller tvert imot om det usedvanlige. Til tross for at det også var andre som praktiserte helbredelser på Jesu tid, og det må ha vært alminnelig kjent, så hadde folkemengdene som strømmet til aldri opplevd maken til de gjerninger Jesus utførte, fortelles det. De så utrolige ting (Lukas 5:26); de var "overvettets forundret" (Markus 7:37); slikt hadde de aldri sett før i Israel, folk var forferdet over at Gud hadde gitt mennesker en slik makt (Matt. 9:33). Dette har åpenbart skapt forvirring hos dem som opplevde ham og har fylt dem med ærefrykt. I ettertid mener de å ha funnet en forklaring i de gamle skriftene, ikke minst hos profetene Jesaja og Mika. Dette synes ikke urimelig, fordi Jesus selv henviser til dem om sitt slektskap. De har så søkt i sine hellige skrifter for å finne en forklaring på denne mannen, hans mektige personlighet, hans forkynnelse om Gudsriket som nå var kommet nær, og hans fabelaktige evner til å helbrede syke mennesker, og endog hevdes å kunne bringe tilbake til livet flere mennesker som var døde.

Følger man teksten i Det nye testamente står påstanden om Nasaret som Jesu fødeby svakt. Hvorfor skulle for eksempel Maria dra "i hast" den lange veien ned til "en by i Juda" straks hun var blitt gravid når hun egentlig burde tatt det med ro i Nasaret og fortalt alle den gledelige nyheten? Hvorfor skulle man nevne noe om en overraskende hastig avreise fra Nasaret? Vi kan ikke i all lettvinthet bare forkaste de første kapitlene hos Matteus og Lukas og rubrisere dem som legender. Poeng er at både juleevangeliet, som forteller om Jesu fødsel, samt fortellingen om vismennene og om flukten til Egypt, ikke behøver å være så mye legende (altså et kristent eventyr) som noen vil ha det til. Det foreligger intet bevis på dette. Det er ikke noe spesielt merkelig

ved dem - bortsett fra englekoret - ikke hvis man tar i betraktning den situasjon det fortelles at Maria var i, og hva teksten faktisk sier.

Allikevel er det en gåte hvorfra Matteus har fått opplysningene om Stjernen, vismennene fra "Østerland", de angivelige barnemordene i Betlehem og flukten til Egypt. Maria kan det neppe være, *hvis man holder de to beretningene skarpt adskilt*, for hvorfor skulle hun holde dette skjult for Lukas? Og disse evangelistene som angivelig har vært så travelt opptatt med å skrive av etter hverandre, hvorfor skriver ikke Matteus og Lukas samme historien om Jesu fødsel? Slik det nå er, kan vi si at Lukas skriver den første delen, mens Matteus skriver den siste. Hvor merkelig man enn synes Matteus' historie måtte være, så har den et preg av å beskrive hendelser som godt kan ha funnet sted, og uten bruk av spesialeffekter. Et spørsmål står tilbake: *Kan juleevangeliet hos Lukas og Matteus opprinnelig ha vært en eneste sammenhengende beretning, men at den senere er blitt delt mellom dem?*

I juleevangeliet beskrives hendelser som er en logisk konsekvens av en bestemt situasjon. Det finnes lite faktisk viten som kan dokumenteres i fortellingen. Hvis vi allikevel velger å tro at denne beretningen i hovedsak er sann - og det gjør vi! - nemlig at Maria, en ung jødisk kvinne, var i en kritisk, sosial situasjon *fordi hun ble gravid utenfor ekteskap*; at hennes forlovede ikke var far til barnet; og at hun derfor, av hensyn til sin egen og sin families omdømme ikke kunne føde på sitt hjemsted, men måtte dra vekk for å nedkomme i en annen by, så er ikke dette noen umulig historie. Hun hadde et motiv for å skjule sin graviditet.

Det kan ikke sees at beretningen om Jesu fødsel bærer preg av å være oppdiktet. Ville ikke noen av alle de personer som omga Jesus og Maria de årene han virket som predikant, eller årene etterpå, ha hørt et eller annet om hans bakgrunn, og om hvor han ble født, særlig når det synes å være så betydningsfullt for mange? Flere andre nære slektninger av Jesus var jo også i nabolaget, blant annet hans angivelige bror, Jakob. For ikke å snakke om flere av hans toneangivende apostler, så som Paulus og Peter. Er det ikke trolig at de har visst noe? Men alle har holdt skjult for uinnvidde at Jesus ikke var født der det fortelles, for det må da ha vært snakket om dette? Alle skal ha visst at Jesus ble født i Nasaret, men ingen av alle disse menneskene som brukte så store ord om synd, sannhet, rettferdighet og frelse har funnet det verd å korrigere den angivelige ukorrekte påstanden at Betlehem ble oppgitt som fødested? Tro det den som vil, vi gjør det ikke.

Beretningene til Lukas og Matteus er ganske nøkterne. Med unntak av jomfrufødsel og englekor finnes ingen spesielle mirakelbeskrivelser om Jesu barndom. De fastslår kort og godt at Jesus ble født i Betlehem. Derimot tilfører Matteus beretningen noen interessante opplysninger som vi straks skal se nærmere på. Det hevdes altså at Maria ble besvangret utenfor ekteskap, og derfor hadde hun et opplagt motiv for ikke å føde på hjemstedet. Marias svangerskap var en sosial skandale hvis forloveden ikke var faren, og en grov, blasfemisk forbrytelse hvis Jahve, altså Gud, ble hevdet å være det.

Men slik er det vi tror at det kan ha skjedd:

Maria fikk en dag plutselig besøk av en fremmed i sitt hjem i Nasaret.

(Maria hevder senere, ifølge Lukas, at mannen var en spesiell budbringer fra Gud). Etter budbringerens besøk, er hun blitt gravid. Dette synes å ha satt den unge kvinnen i en vanskelig situasjon. Både av hensyn til sin egen og barnets sikkerhet og sosiale fremtid, må hun rimelig nok prøve å skjule hva som er i ferd med å skje. Det er derfor intet å forundres over når teksten forteller at hun "i hast" søker seg bort fra Nasaret straks hun blir klar over sin tilstand. Hun "skynder seg til fjellbygdene, til en by i Juda", til sin eldre slektning Elisabet, gift med presten Sakarias, og der oppholder hun seg i tre måneder.

Skal vi forsøke å vurdere substansen i disse opplysninger, er det naturlig først å spørre hvilken by "*en by i Juda*" kan være. Juda kan ikke være annet enn det fjellrike distriktet i den sydlige delen av landet, siden Sakarias er knyttet til tempeltjenesten i Jerusalem. Jerusalem er fra gammelt av hovedstad i Juda, og vi skal merke oss at også Betlehem er en av byene i dette området. Siden Sakarias har et presteembete i Jerusalem, må vi tro at han og Elisabet befinner seg i nærheten. Det ville derfor vært naturlig at de bodde i nettopp Jerusalem, og det er underlig at "*en by i Juda*" ikke er nærmere spesifisert. Så sant de ikke bodde her, måtte de bo like ved, og den nærmeste navngitte byen blir da Betania, straks syd for Jerusalem. At Betania er en mulighet forstår vi fordi Jesus senere har nære venner der, og hans familie kan ha hatt det lenge (se Johannes 11:1-46).

Men her er flere muligheter. Matteus gir en interessant detalj i forbindelse med Jesu inntog i Jerusalem (21:1-3). Når de kommer til Oljeberget blir to disipler bedt om å gå inn i "*landsbyen like foran dere*" for å hente en eselfole Jesus skal ri på. Denne ikke navngitte landsbyen må ligge kloss opp til Jerusalem; og Jesus kunne selvfølgelig ikke bare gå inn til vilt fremmede mennesker og tyvlåne deres husdyr. Det må ha bodd kjentfolk der som villig stilte sine dyr til Mesterens rådighet.

Kort sagt, Maria har nære slektninger og bekjente bosatt like ved byen der hun føder Jesus, og av en eller annen grunn oppholder hun seg hos disse slektningene under den første del av svangerskapet. Det opplyses i teksten at bortsett fra Josef, er det bare en nær kvinnelig slektning som blir innviet i Marias situasjon. Påfallende få, kan man si, og det synes å bekrefte at her er nødvendig med et visst hemmelighold. Det er grunn til å anta at de to kvinnene ikke bare er i slekt med hverandre, men også er fortrolige venninner, kanskje den eneste i Marias miljø som hun kan betro seg til?

Ifølge teksten blir Elisabet, som selv er gravid og 6 måneder på vei med den senere Døperen Johannes, straks klar over at også Maria er gravid når hun ankommer (uventet?). Vi kan ikke overse den mulighet at Elisabet kan ha fått en tidligere melding om Marias situasjon, og at hun har kommet sin slektning til unnsetning. I den situasjon Maria hevdes å være, er det rimelig å tro at hun har hatt et stort behov for å få råd fra et menneske som hun kan stole på. En pålitelig venninne hun kan ha en kvinne-til-kvinne-samtale med; for hun kan ikke si noe til sine foreldre eller søsken i Nasaret. Hun synes derfor å ha funnet et eller annet påskudd for å dra til sin fjernt boende slektning. Tross avstanden fra Nasaret har hun kanskje vært såpass ofte der at det ikke vakte noen oppsikt? Kanskje var de på årlige besøk hos

Elisabet og Sakarias under den tradisjonelle påskefeiringen i Jerusalem? Teksten forteller jo at Jesu foreldre hvert år dro opp til templet for å feire påske, og det kan neppe ha vært enkelt å finne et sted å bo under denne begivenheten, fordi betydelige folkemengder strømmet til. Vi finner det naturlig at de hver gang overnattet hos sine slektninger i en nærliggende "by i Juda".

Skriften hevder at den aldrende Elisabet og hennes gamle mann, presten Sakarias, som begge var meget gudfryktige og "vandret ulastelig i alle Herrens bud og forskrifter", har stilt seg overveldende positive til dette utenomekteskapelige svangerskapet. Vi må anta at Maria var sikker på at hun var gravid senest halvannen måned etter unnfangelsen, og legger vi til de tre det opplyses at hun oppholdt seg hos Elisabet og Sakarias, så er hun kommet halvveis i svangerskapet når hun drar derfra. Det nærmer seg grensen der uinnvidde kan oppdage hva som er på gang. Lukas vil nå ha oss til å tro at den gravide Maria drar den lange veien opp til Nasaret igjen, for der nærmest å snu i døren og dra tilbake samme vei til Betlehem, høygravid, sammen med Josef for å la seg registrere som romerske skattebetalere. Her må Lukas gjøre seg skyldig i en viss tidsforskyvning, kanskje dreier det seg om en misforståelse. Det må anses som naturlig at Maria fortsetter å bo i Judadistriktet og at hun drar fra Elisabet og Sakarias både fordi Elisabet nedkommer, og fordi Josef kommer fra Nasaret og slutter seg til henne.

Det kan heller ikke utelukkes at Josef kan ha fulgt sin forlovede på turen ned til "en by i Juda", men at han alene slo seg ned i Betlehem til å begynne med mens Maria "i tre måneder" oppholdt seg i en annen by i nærheten - hos Elisabet. Veien vil i så fall være kort for Maria. Skal vi anta at hun ble hentet av Josef? Det er med andre ord ingenting i veien for at juleevangeliets beretning om reisen til Betlehem, kan være helt korrekt. Den er bare forskjøvet noen måneder i tid, og med en avstikker til "en by i Juda".

Jesu foreldre bosetter seg i Betlehem, i nærheten av slekt og venner, i alle fall bor noen i nabobyen noen kilometer unna. Vi gjetter at Sakarias, for eksempel i kraft av sin prestegjerning, kan ha hatt bekjente i Betlehem, og at de har vært hjelpelige med å skaffe paret tak over hodet. Vi undres om de to stadig var forlovet da de endelig slo seg ned i Betlehem; eller skal vi gjette ennå en gang, nemlig at den gudfryktige tempelpresten Sakarias viet dem før det skjedde? De var forlovet da de dro fra Nasaret, men var blitt gift da de slo seg ned i Jesu fødeby?

Hvorvidt folketellingen Augustus beordret, det hevdes å ha skjedd i år 8 f.Kr., har gitt dem et påskudd til å dra til Betlehem, kan man undres. Folketellingen synes bare å ha angått romerske borgere. En romersk folketelling basert på prinsippet om at enhver i Romerriket skulle registreres der ens slekt kom fra, virker særdeles upraktisk og tungvint å administrere. Man måtte da regne med at mange mennesker ble tvunget til å dra i alle retninger fordi deres slekt kom fra et annet sted enn der deres aktuelle bosted var, og der de hadde sine inntekter som skulle beskattes. Nettopp tilfellet Maria og Josef skulle jo understreke dette. De bodde og virket i Nasaret, men måtte registrere seg som skattebetalere i Betlehem. Det vil si at de ellers praktiske romerne måtte sørge for å overføre registreringen til bostedet i

Nasaret på et senere tidspunkt; for det virker aldeles usannsynlig at Josef måtte dra den lange og farlige veien til Betlehem hver gang han skulle betale skatt når dette ganske enkelt kunne skje i Nasaret. Her er det noe ved en praktisk sak som ikke synes å stemme, men hva angår Jesu fødsel har dette ingen betydning.

Teksten forteller altså at paret dukker opp i det vesle Betlehem og foregir formodentlig alle at de er lovformelig gift og sosialt aktverdige i så henseende (og kanskje de *var* blitt gift, slik vi antyder over). Har det vært arbeid å få for *håndverkeren* Josef på dette lille stedet? Er det ikke snarere grunn til å tro at Josef måtte ta til takke med den jobb han kunne få? Han måtte kanskje ta til takke med den sosialt sett lavt vurderte jobben som gjeter, men som samtidig ga paret mulighet til å få et sted å bo inntil Marias nedkomst var skjedd? Hvorfor skulle det ellers - av alle - være noen gjeterere på Betlehemsmarkene som skulle få det himmelske budskapet fra en jublende engleskare? Hvorfor skulle det nettopp være noen gjeterere som forlot sitt vakthold utenfor byen for å dra inn til stallen julenatt, og ikke noen som bodde i nabolaget? Det synes å rime om Josef midlertidig arbeidet som gjeter i Betlehem, eller i det minste kan ha hatt det som et bierverv, og at "hyrdene ute på marken" har vært hans kolleger. De har selvsagt visst hva som var i emning, og da beskjeden om Marias fødsel kom, dro noen av dem på visitt til stallen og brakte med seg noen enkle gaver. At barselen skjer i sauefjøsset virker troverdig, for det var der gjeterne bodde, og det har gjennom tidene vært mange som har bodd sammen med dyrene. Det behøver ikke være noen dårlig sted å leve, særlig ikke hvis det er kaldt ute vinterstid. Men Lukas, som kjente gjeterens dårlige, sosiale status, kan trolig ha funnet det så pinlig at Messias skulle fødes på et sted med så lavt omdømme, at han fikk det til å se ut som om stallen var en nødløsning.

Selv om det er enkelte uklare elementer i beretningen om hvor Jesus ble født, og selv om det har vært nødvendig å gjette litt, synes ikke noe å motsi Betlehem som Jesu fødeby slik situasjonen blir beskrevet. Med enkelte forbehold, antydning over, vil vi i dette skrift derfor anse juleevangeliets beretning som korrekt.

BESØKET FRA BABYLON

Noen kjevlere påstår at historien om Stjernen og "vismennene" fra "Østerland", som kom på besøk til Jerusalem for å tilbe landets nye konge, fordi de hadde sett hans stjerne i Østen, slik Matteus beretter, ikke er annet enn eventyr. Men er dette noe som umulig kunne ha skjedd? Står beretningen i motstrid til hva vi vet om den tiden? La oss forsøke å teste troverdigheten til dette berømte besøket.

Da må vi først og fremst ta i betraktning at jødene ikke utelukkende bodde i Israel. De aller fleste av dem fantes i jødiske samfunn som var etablert i alle de store byene i Romerriket på den tid. De holdt sammen i sterke menigheter og skilte seg fra andre folkeslag. Det er antatt at de til sammen utgjorde en folkegruppe på flere millioner. Det førte til stadige gnisninger, ikke minst overfor det romerske herrefolk, blant annet fordi

jødene ikke aksepterte den romerske gudelære. De hadde sin ene gud, Jahve. At de jødiske samfunn holdt så sterkt sammen medførte også konflikter med andre folkegrupper. Det førte til at de allerede den gang ble utsatt for pogromer og andre former for antisemittisme. Vår tids jødeforfølgelser er ikke noe nytt.

Jødene var dyktige folk blant annet innen handel og håndverk og ga verdifulle bidrag til samfunnets økonomi. Av særlig interesse i denne forbindelse er at de hadde grupper med lærde som blant annet var astrologer, det vil si studerte tidens astronomi. Slike lærde fantes i den jødiske folkegruppen i Babylon og det er rimelig å tro at de viste en særlig interesse for stjernebildet Fiskene, som ble ansett som et stjernetegn som var knyttet til Israels skjebne. De kan ha hatt hyppig kontakt med jødene i Israel, og i vårt skrift anser vi det derfor som høyst sannsynlig at vismennene – magerne - som kom fra ”Østerland” var jødiske astrologer som kom fra den jødiske menigheten i Babylon.

Generelt sett var astrologene i Babylon høyt ansette vitenskapsmenn i oldtiden, og de kunne beregne planetbaner og forutsi sol- og måneformørkelser. Det hevdes at det ikke var uvanlig at de dro på lange reiser til mange land og det er rimelig å tro at de lærde i det jødiske samfunnet i Babylon først og fremst besøkte de jødiske menigheter rundt om i Romerriket.

At de dukker opp ved kong Herodes’ hoff, er ikke nødvendigvis særlig oppsiktsvekkende. De kan ha vært på besøk tidligere, men deres budskap denne gang vakte uro. En skjebnesvanger stjerne var sett som viste at en konge skulle være født i landet. At skriftlærde straks tyr til granskning av gamle skrifter, virker noe merkelig, men de finner altså at disse forteller om en kongefødsel som engang skal finne sted i Betlehem. Hvor kan Matteus ha fått denne historien fra, og hvorfor er den ikke nevnt av noen av de andre evangelistene?

Betlehemsstjernen har vært gjenstand for betydelig diskusjon gjennom årene, og man undres hvilken stjerne det kunne være. I tillegg til opplysningene om at det var «vismenn» fra «Østerland» som besøkte den nyfødte Jesus, får vi vite at Jesus ble født mens kong Herodes den store levde, og Herodes døde i år 4 f.Kr. Alle spesielle stjernetegn etter dette året er derfor ute av bildet. Siden stjernetegnet fikk vismennene til å besøke Jerusalem, kan det ikke ha vært noe kosmisk fenomen som skjedde hvor som helst på firmamentet. Stjernen må ha vist seg i en bestemt sektor av himmelen. Fordi stjernebildet Fiskene, syd for stjernebildene Andromeda og Pegasus, ble ansett for å være knyttet til Israels skjebne, må dette ha vært under særlig observasjon fra jødiske astrologers side. År 7 f.Kr. skjer det så en samstilling mellom de mektige planetene Jupiter og Saturn nettopp her, og det må være den mest sannsynlige kandidaten. Derved antydes det at Jesus ble født dette året.

Babylonerne ble altså henvist til Betlehem, men hvordan kunne de vite hvilket barn som var det rette i denne byen? Var den så liten at det bare var et eneste nyfødt barn på det aktuelle tidspunkt? Eller, hvis det var flere, ville det da være naturlig for vismennene å plukke ut et guttebarn i et sauefjøs hos de

sosialt sett lavest stående mennesker? Noen må ha fortalt dem noe. Hvis fremmede kommer til en fremmed by, hvem ville de så henvende seg til for å få greie på hvor et bestemt nyfødt barn måtte befinne seg? En av byens førende personligheter, vil vi tro. Byens prest for eksempel. Og her er det vi trekker frem Sakarias som kan ha hatt en bekjent kollega i Betlehem og at vismennene først henvendte seg til ham. Av denne rabbi var det så de fikk et hint om hvor de skulle søke. Selvfølgelig er dette gjetning, men det er ingenting som hindrer at det kunne skjedd på denne måten.

Uansett kan man undre seg over at astrologene fra Babylon godtok at et spedbarn i et sauefjøs skulle bli en kommende konge. Like underlig er det at Lukas ikke synes å ha hørt noe om dette, enda han drev med "research" og all ting, og med Maria som sin viktigste kilde, må vi tro. Eller kan dette i utgangspunktet ha vært en eneste sammenhengende fortelling som senere er blitt delt mellom Lukas og Matteus, slik det gjettes ovenfor? Det finnes ingen dokumentasjon på at det er slik, men tanken er nærliggende.

FLUKTEN TIL EGYPT

Vi må også prøve å teste denne historien fordi kjevlerne også her rir en av sine faste kjepphester om eventyr og myter. Vårt spørsmål blir ennå engang: Er dette en helt umulig historie? Noe som ikke kunne ha skjedd?

Dette skrift må først og fremst forsøke å finne en forklaring på hvorfor Josef og Maria av frykt for kong Herodes skulle finne på å dra helt til Egypt, hvis vi skal tro hva Matteus forteller (Matt. 2:13-15), og vi forsøker å tenke oss en mulig kilde til beretningen i et forsøk på å teste dens troverdighet. Hvorfor kunne de ikke like godt ha forflyttet seg til en annen by i Israel (til Betania for eksempel)? Eller straks reist hjem igjen til Nasaret? Herodes visste ikke hvem de var, det var jo derfor han angivelig myrdet alle guttebarna i Betlehem - for å være på den sikre siden, for å sikre at ikke hans slekt skulle få uønsket konkurranse fra nye de tronpretendenter.

Den eneste grunnen må selvsagt være at de uansett ikke har følt seg trygge i Israel. Når astrologene fortalte de nybakte foreldre at kong Herodes ville vite nøyе beskjed om den nye kongesønnen, kan Josef og Maria ha fått kalde føtter. De kan ha blitt grepet av frykt, kanskje panikk, for sine og barnets liv. Herodes var kjent som en brutal hersker som ikke gikk av veien for mord, om det gjaldt. De fikk en følelse av at deres hjemland ikke var et trygt sted, og at det var klokest å dra ut av landet. Men hvorfor nettopp Egypt?

Vi er nå nødt til å ta et skikkelig "kvantesprang": Noen historikere mener at esseer-samfunnet i Qumran ble grunnlagt av, eller revitalisert av en religiøs leder som kalles Rettferdighetens lærer. Hvem denne mannen var er ikke sikkert fastslått, men det antas at han kom fra en fremtredende prestefamilie i Jerusalem. Grunnet konflikter med en annen prestefamilie, ble han fordrevet fra stillingen som yppersteprest i Det Høye Råd. Når dette fant sted vites heller ikke med sikkerhet, men det antas at det skjedde i det annet århundre før Kristus. Rettferdighetens lærer slo seg ned i Qumran og bygde der opp et religiøst kraftsenter hvis innflytelse etter hvert spredte seg i

hele jødesamfunnet. Samtidige historikere som den jødiske Flavius Josephus og Filo fra Alexandria gir esseerne meget rosende omtale, og som nevnt er det teologer som anser esseernes virke som en revitalisering av jødedommen på den tid.

Esseerne drev Qumran etter kommunistiske prinsipper. Ingen eide noe, alle bidro til fellesskapet, men enhver fikk alt de trengte til livets opphold. De religiøse ritualer ble strengt overholdt, og det ble ilagt straffer for forsømmelser. Esseerne drev et utstrakt sosialt arbeid blant befolkningen, og de virket også som forkynnere og helbredere.

Men stridighetene mellom Rettferdighetens Lærer og lederne i Jerusalem fortsatte og førte til slutt til at han ble tatt til fange av sine motstandere og henrettet ved korsfestelse, sannsynligvis i år 65 før Kristus. Etter denne hendelse gikk det noen år tilbake med esseer-bevegelsen, men på slutten av kong Herodes' regjeringstid skal det ha skjedd en ny oppblomstring som fikk gjennomslag i deler av befolkningen. Det er dette skrifts antagelse at Maria og Josef, som vi må tro kom fra en dypt religiøs slekt, ble grepet av denne nye vekkelsen og kom under innflytelse av dens virke og lære. Vi anser det som en mulighet at begge enten ble esseere, eller ble så nær knyttet til bevegelsen at deres religiøse holdninger og kontakter fikk en avgjørende innflytelse på Jesus under hans oppvekst. Den samtidige jødiske historikeren Josephus hevder at esseerne særlig søkte kontakt med barn og ungdom som var i en alder der de var påvirkelige for deres budskap. En slik innflytelse er lett å se i likhetene med Qumran-samfunnets lære og Jesu egen forkynnelse om Gudsriket, der barna ikke bare ble ønsket særlig velkommen, men der barnet også ble brukt som en symbolsk veiviser inn til Gudsriket, et symbol på gjenfødelse.

Esseerne hadde ikke bare samfunn i Israel, de hadde også menigheter utenfor landet. En av dem fantes i Alexandria i Egypt. Vi antar derfor at Maria og Josef gjennom esseer-bevegelsen kan ha hatt kontakter der, og dro dit da de følte at situasjonen ble utrygg i Betlehem. Man kan undres hvorfra Matteus har fått historien om flukten til Egypt. Siden store grupper esseere ble med i den kristne vekkelsen etter Jesu død, kan man anta at hvis det i utgangspunktet ikke var Maria selv, kan evangeliets kilde ha vært en eller annen esseer som kjente til historien om oppholdet i Alexandria.

”DE TAUSE ÅRENE”

Hva Jesus gjorde under oppveksten, og før han som voksen begynte som forkynner og helbreder da han var ”omkring tretti år”, slik Lukas hevder, er det ingen som vet. Det nye testamente opplyser at Jesus var håndverker, men man kan undres hvor mye han praktiserte sitt yrke. Spranget fra å være håndverker inntil han var ca. tretti år, for så plutselig å opptre som erfaren helbreder og predikant, virker eiendommelig. Her synes ikke å være noen rimelig overgang fra det ene til det andre, så det er forståelig at mange har undret seg. Det ville vært interessant å få vite litt om dette, for det må opplagt ha formet mannen.

Det antas at Jesus kan ha vært en av Døperen Johannes' disipler, eller at han noen år studerte hos esseerne i Qumran, eller at han gjorde begge

deler. Kanskje har han fra ung alder oppholdt seg i Qumran. Det er funnet visse likhetstrekk mellom Jesu forkynnelse og esseernes lære. Men esseerne synes å ha hatt en langt strengere holdning i sin religiøse praksis enn Jesus.

Josephus hevder at fariseerne var en gren av esseerne. Det er derfor interessant at ikke minst fariseerne har en fremtredende plass i Jesu kritikk av andre grupper i datidens samfunn. Han så en avstand mellom liv og lære, og hans kritiske holdning til fariseerne har gitt denne gruppe et dårlig ry. Dette synes ikke fortjent. I det minste stemmer det ikke med de anerkjennende ord som deres samtidige Josephus gir dem i sin berømte bok om jødernes første store krig mot romerne (i årene 68-70 e.Kr.).

Esseerne drev et utstrakt sosialt arbeid blant befolkningen, og Jesu holdning til sosiale spørsmål synes å være i samsvar med esseernes. At noen av dem ikke holdt mål, men kunne opptre på en selvrettferdig måte, slik han bruker som eksempel i en av sine berømte lignelser, rettferdiggjør ikke en fordømmelse av hele gruppen. Det er grunn til å tro at fariseerne med deres strenge religiøse og moralske påbud lett kunne irritere seg over og kritisere andre som etter deres mening tok mer lemfeldig på slike spørsmål; mens Jesus synes å ha lagt langt større vekt på det medmenneskelige aspekt og sett med større forståelse og medfølelse på folks handlinger ut fra deres vanskelige sosiale situasjon.

Det er ikke overraskende at et så strengt religiøst samfunn som esseernes synes å ha vært, kunne bli et arnested for fanatisme, slik det ble da zelotene overtok og gjorde opprør mot romerne i år 68 etter Kristus. Qumran var et av de første steder romerne erobret og ødela da krigen kom. Qumran-samfunnet har åpenbart ikke bare vært et religiøst kraftsentrum, men også et kulturelt. Samfunnet hadde en egen skrivestue og ved utgravninger har man for eksempel funnet flere blekkhus der enn man har funnet under utgravninger i hele Jerusalem.

Nevnes bør det også at det er dem som mener Jesus var utdannet som ingeniør. Andre tror han var en intellektuell med godt kjennskap til gresk språk og kultur. Men kjensgjerningen er, at hva angår de "tause årene" fra Jesus var 12 år og til han var "omkring tretti", så er de fortsatt tause. Vi vet ingenting om dem.

DISIPLENE

Jesus hadde mange tilhengere som var hans disipler (læresvenner), men det virker ikke som om noen av dem kom fra intellektuelle kretser. Det synes som om de kom fra "de brede lag" av folket. Særlig tolv av dem blir fremhevet i beretningene og de er nevnt ved navn. Tatt i betraktning hva de opplevde sammen med Mesteren, er det merkelig at vi hører så lite om de fleste av dem. De er helt ukjente for oss. Bare i tradisjoner og legender fortelles det noe om deres skjebne. Det blir derfor noe uklart hvorfor Jesus plukket ut nettopp disse som sine nære medarbeidere. Flertallet av dem synes ikke å ha utført noe som det kan dokumenteres har satt spor etter seg.

Beretningene legger ikke skjul på at ingen av dem var skolerte for oppgaven som Jesu nære medarbeidere. I tildels sterkt kritiske ordelag ga

han gjentatte ganger uttrykk for harme og oppgitthet over at de forsto så lite av hva hans forkynnelse og lære egentlig gikk ut på ("dere lite troende"). Unntaket var Maria Magdalena som forsto ham "fullt og helt", og som var hans trofaste partner og medarbeider. Det er mulig at også disippelen Judas Iskariot hadde en slik innsikt, skal vi tro Judas-skriftet. Vi skal komme tilbake til dette senere.

Av yrke nevnes det at noen var fiskere og at en var toller. Det er det hele. Når tekstene av og til forteller at Jesus seilte over Genesaret Sjø, må vi tro at han brukte båter som eides av hans disipler. Båtene må ha vært såpass store at mange må ha fått plass i dem.

Det synes sikkert at alle har hatt fast bopel, men med unntak av disippelen Peter, i hvis hjem Jesus har vært, sies det intet om de øvrige familieforhold. Dette kan lett gi inntrykk av at de var enslige; men at bare én av tolv menn hadde familie, virker lite sannsynlig. Vi må tro at blant såpass mange menn har flere vært gift og har hatt barn, eller har hatt et delvis forsørgeransvar. Kanskje er det derfor vi hører så lite om dem, at de brukte mye tid på sin familie og dens daglige utkomme? Det fortelles i det minste at Peter var gift, eller hadde vært det, fordi Jesus helbredet hans svigermor som bodde i Peters hus (Matt. 8:14-15). En legende preget beretning i skriftsamlingen som ble funnet ved Nag Hammadi i Egypt i 1945, hevder dessuten at Peter hadde en datter som var funksjonshemmet ("The Act of Peter").

Men heller ikke opplysninger om sosiale forhold hos Jesus og hans nærmeste krets synes å ha spilt noen rolle for dem som har fortalt om hans liv. Vi hører i alle fall ikke noe om det. Det har vært hans enestående myndige personlighet sammen med hans forkynnelse og suksess som helbreder, og ikke minst tolkningen av dette, som har opptatt folk. Skriften forteller at det var diskusjoner blant mange om Jesus og hans lære. Naturlig nok, vil vi si. Hvor han bodde og nøyaktig hvor han oppholdt seg til enhver tid, har vært av perifer interesse. Steder er nevnt, og de viser at han mest synes å ha vært aktiv i Galilea, i de vestlige områdene nær innsjøen Genesaret, men for innholdet i hans forkynnelse og for hans virke som helbreder, synes de ikke å ha spilt noen vesentlig rolle - med unntak av Jerusalem ved avslutningen av hans liv.

Vi får vite at Jesus hadde langt flere disipler enn de tolv som er nevnt ved navn, men heller ikke disse vet vi noe om. Ved en anledning sendte han ut 70 disipler for at de skulle forkynne læren om Gudsrike som nå var kommet nær. De skulle overbevise befolkningen om dette enestående nærvær ved å helbrede syke mennesker de møtte, og det berettes at de kom begeistret tilbake og fortalte om en vellykket misjonsreise. Ved å bruke Jesu-navnet hadde det lyktes dem å gjøre mange mennesker friske (Lukas 10:1-17). At de aller fleste av dem etter hvert forsvant til tross for de beviser de synes å ha fått på suksessen med sin misjon, er vanskelig å forstå, selv om det antydes at Jesu lære og holdning på visse områder vakte anstøt hos mange og fikk dem til å vende ham ryggen (f.eks. Johannes 6:22-66).

Og da den skjebnesvangre krisen kom i og med Jesu tilfangetagelse og henrettelse, så sviktet også den indre krets av hans disipler, og Mesteren ble stående alene tilbake med nederlaget. At dette senere ble vendt til seier, synes

i stor grad å skyldes Maria Magdalenas sentrale rolle som pådriver for å få en motløs flokk disipler ut av den handlingslammelse som rammet dem etter Jesu død. Vi anser det også som hevet over tvil at noe helt spesielt har skjedd da disiplene senere var samlet i Jerusalem – av Jesu nærmeste krets oppfattet som en guddommelig impuls. Disiplene startet plutselig en energisk, målrettet misjonsvirksomhet som skapte en vekkelse der tusener hurtig sluttet seg til troen på Jesus som Messias, som Frelseren, som en inkarnasjon av Gud. Det var starten på en dynamisk bevegelse som endret menneskehetens historie.

Men før vi nå nærmer oss Frelseren og hans misjon, må vi ta i betraktning menneskets og menneskehetens situasjon i vårt grenseløse og fantastiske univers. Vi er nemlig en uløselig del av en veldig helhet, et gigantisk objekt som vi tradisjonelt forsøker å isolere oss fra, eller ikke tar i betraktning i vårt dagligliv, i våre kulturer og religioner. Har dette univers noe med Mesteren fra Nasaret å gjøre? Vårt svar er et ubetinget ja!